

Noam Armon, Jaffa, pixabay

RABÍNSKÉ SLOVO Rabín Daniel Mayer: Paraša Ekev spojuje minulost se současností **2**

ROZHOVOR Dvanáct cest k jednomu cíli
Rozhovor o dějinách židovské literatury **4**

REPORTÁŽ Ondřej Vetchý ve stopách
Arnošta Lustiga **6**

KULTURA Karel Cudlín: Fotografie
s příběhem **9**

ROZHOVOR Když se díky koloně splní
jeden sen **10**

KULTURA Otte Wallish: Ze Znojma do Tel
Avivu **12**

PŘÍLOHA Letní čtení **15**

HISTORIE A stalo se tak přesně před
sto lety... **24**

TÉMA Poděkování ředitelce Lauderových škol
Gafně Tereze Váňové **26**

CESTOVÁNÍ Výletní loď jen nahlédne do života
v přístavech **27**

MIŠ-MAŠ / מיש-מש **30**

KULTURA Kulturní program červen–červenec
2026 **32**

KOMIKS OyKay: Letní četba **35**

RECEPT Zeleninový salát / סלט ירקות **36**

Milé čtenářky, milí čtenáři,

do rukou se vám dostává letní dvojčíslo Maskilu, s nímž vás vezmeme na cesty do historie, za kulturou i na výlet.

Během rozhovoru Lubora Faltejska s Davidem Janem Novotným o jeho nové knize *Dvanáct kapitol ze židovské literatury – Od Tóry k Rothovi* se můžete vydat do mnoha koutů světa po stopách židovských knih. Jak autor říká: „Židovská literatura je rozlehlý les, kterým vede množství značených cest. Alespoň na některé z nich jsem chtěl touto knihou čtenáře upozornit.“ V příloze *Letní čtení* na vás navíc čeká ukázka z jedenácté kapitoly nazvané *Procházka po Izraeli*.

Do Izraele se můžete podívat také díky fotografiím Karla Cudlína, které jsou nyní k vidění v Židovském muzeu v Praze. Na výstavě *Burning Love* si můžete prohlédnout téměř dvě stovky snímků.

Za izraelskou vizuální kulturou vás pak zavede také článek Evy Janáčkové *Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu*. Autorka v něm představuje život znojemského rodáka, který „výrazně ovlivnil izraelský grafický design i celou vizuální kulturu země.“ Výstavu jeho tvorby můžete navštívit až do konce srpna v brněnském muzeu Malý Mehrin.

A pokud se během cesty dostanete do dopravní zácpy, vězte, že i v ní může vzniknout něco zajímavého. Právě stání v koloně v Tel Avivu dalo vzniknout stejnojmennému lepoporelu. Rozhovor s jeho autory najdete na straně deset.

Jana Hanušková vás s sebou vezme na plavbu výletní lodí do Itálie, Francie a Španělska, během níž navštívíte několik židovských památek.

Ať už se v létě chystáte kamkoliv, doufám, že nad Maskilem strávíte příjemné chvíle odpočinku a inspirace.

Za redakci vám přeji hezké léto a těším se na vás zase v srpnu.

RADKA LÍM LABENDZ

šéfredaktorka

Paraša Ekev spojuje minulost se současností

O šabat 1. srpna čteme v synagogách parašu Ekev (Deuteronomium 7,12–11,25) Tato paraša obsahuje několik výzev národu synů Izraele. Mojžíš vyzývá národ k poslušnosti, vděčnosti, pokoře a k následování Hospodina a plnění jeho přikázání.

Paraša začíná slovy: „והיה עקב תשמעון את – „**Za to, že budete poslouchat tyto zákony.**“ Rabi Moše Leib ze Sasova (1745–1807) v této souvislosti říkal: „*Před každým krokem, který člověk učiní, má nejprve velmi zevrubně prověřit, zda takový krok, který se chystá učinit, bude vyjadřovat vůli Hospodina, budiž požehnán, nebo ne. Pokud ne, ať jej nečiní. To je význam slov עקב והיה עקב. Každý krok, o němž řeknou, že jej máte učinit, תשמעון nejdříve velmi bedlivě poslouchajte, zda vyjadřuje Hospodinovu vůli, nebo, Bůh chraň, ne.*“

V současné době, kdy již několik let, zvláště od masakru 7. října 2023 (Simchat Tora 5784), vedeme intenzivní boje se silami zla v podobě Hamásu, Hizballáhu a iránského islamistického režimu ajatolláhů a kdy se ve světě vzedmula vlna antisemitismu a lživých obvinění Izraele a židovského národa obecně, měli bychom mít na paměti aktuální slova této paraši:

לא תערך מפניהם כי ה' אלהיך בקרבך אל. „Gdolu viora – „Nesmíš mít před nimi strach, neboť Hospodin, tvůj Bůh, Bůh veliký a vzbuzující bázeň, je uprostřed tebe.“ (7,21).

Jestliže je člověku sympatický jeho bližní a on mu prokazuje úctu nebo jestliže mu je vděčný za dobro, které mu jeho bližní prokázal, není to nic špatného a neubírá to vůbec na lásce k Bohu a na účtě, kterou Hospodinu prokazujeme. Avšak pociťuje-li člověk velkou bázeň před obyčejným smrtelníkem, pak je to jasný příznak toho, že jeho bohabojnost není přirozená a úplná. Jestliže se člověk opravdu bojí Všemohoucího, tak se nemůže bát jiného člověka, který je pouze dílem rukou Božích. To je zvláště řečeno ohledně jiných národů. Nemáme se jich bát, neboť Hospodin stvořil zemi a vše živé, co na ní je, včetně cizích národů. Tyto národy mohou být početné a fyzicky silnější než my, ale nikdy nás nepřemohou, neboť uprostřed nich není Hospodin.

Dnes je velmi diskutované téma tzv. okupace palestinských území Izraelem. Naši nepřátelé jdou ad absurdum, když prohlašují, že Izrael je projekt koloniálních mocností

a že vznik Izraele je amorální. Na tyto nehorázné lži dává odpověď již komentátor Raši (1040–1105). K prvnímu slovu, kterým Tóra začíná, řekl rabi Jicchak: „Tóra by měla začínat veršem „Tento měsíc bude pro vás prvním měsícem...“ (Ex 12,2), neboť je to první micva, která byla dána Hospodinem synům Izraele. Proč však Tóra začíná slovem „Na počátku“ (od stvoření světa)? Protože stojí psáno: „Svému národu ohlásil své mocné činy, že mu dá dědictví pronárodů“ (Žalm 111,6). Jestli řeknou národy světa Izraeli: „Jste lupiči, uloupili jste zemi pronárodů, Izrael jim odvěti: „Celá země patří Všemohoucímu, budiž požehnán. On ji stvořil a dal ji těm, komu chtěl. Jeho vůle byla jim ji dát a poté byla jeho vůle jim ji odejmout a dát ji nám.“

והיית חרם כהו שקך תשקצנו ותעב תתעבנו. „כי חרם הוא – „Budeš ji mít v opovržení, budeš ji mít za hnusnou ohavnost, neboť je klatá.“ (7,26).

Rabín Eliahu Birnbaum, ředitel izraelského Institutu Amiel, v němž se školí rabíni, kteří budou působit v židovských komunitách diaspory, byl hostem židovské obce v guatemalském městě Antigua. Jednou šel okolo katolického kláštera a všiml si, že každý mnich předtím, než do něj vstoupí, pronese nějakou větu, která byla rabínu Birnbaumovi podezřele známá. Rabín znovu a znovu poslouchal onu zvláštní větu z úst mnichů před vchodem do kláštera. Zdálo se mu, že z úst mnichů slyší s těžkým španělským přízvukem hebrejská slova.

Rabi Birnbaum to nevydržel a jednoho mnicha se přímo zeptal, jaká slova pronášejí, než vejdou do kláštera. Mnich mu odvětil, že to je zvyk říkat, ale nikdo nezná smysl těch slov. „Je to velmi starý obyčej,“ řekl mnich a dodal: „My jej dodržujeme, protože to je obyčej kláštera a každý mnich je povinen jej dodržovat.“ „Řekněte mi, prosím, co tedy pronášíte,“ zeptal se rabín mnicha. Nakonec přece jen mnich rabínovi vyhověl a pronesl onu tajemnou hebrejskou větu: „Budeš ji mít v opovržení, budeš ji mít za hnusnou ohavnost, neboť je klatá.“

Jeden z členů tamější židovské obce pak vyprávěl rabínu Birnbaumovi, že v dobách pronásledování inkvizicí nacházeli mnozí marané útočiště právě v klášteře. Aby nezapomněli na svůj židovský původ, rozhodli se vždy tento verš citovat předtím, než vešli do budovy kláštera. Tento jejich zvyk pak spolu s mnichy putoval, až došel do Guatemaly. Dnes mniši pronášejí tato „tajemná slova“, ačkoli nikdo z nich nezná původ tohoto obyčeje a ani význam oněch slov.

ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב. „נחושת – „Země, jejíž kamení je železo a z jejíž hor budeš těžit měď.“ (8,9).

V talmudickém traktátu *Taanit 4a* se uvádí: „*Nečti ברזל אבניה, ale בוניה ברזל – její budovatelé jsou jako železo.*“ Pouze lidé se železnou vůlí, které neodradí žádné těžkosti, kteří se nebojí těžké práce, jen ti mohou budovat Zemi Izraele. Bázlivý člověk nevěřící svým schopnostem se zalekne úkolů, které Země Izraele staví před svými syny, před svými budovateli.

Duchovní objasnění verše je: „*Nečti אבניה, ale בוניה – její budovatelé.*“ Její budovatelé jsou učenci, kteří duchovně utvářejí – budují Zemi Izraele.

Litevsko-ruský **rabín Mordechaj Eliasberg** (1817–1889), který byl rabínem v lotyšském městě Bauska a byl též jedním ze zakladatelů hnutí *Hovevei Zion – Milující Sion*, četl jednou v ruských novinách, že do Země Izraele odjela zvláštní vědecká expedice, aby zjistila, zda tam jsou doly na železnou rudu a měď. Ve zprávě, kterou členové expedice pak napsali, uvedli, že v Zemi Izraele nejsou žádné doly na železo a měď a také tam nikdy nebudou, neboť tyto rudy se tam nenacházejí.

Zpráva, kterou četl, jej velmi rozrušila. „Jak to, že v Zemi Izraele není železo a měď?! Vždyť se v Tóře jasně píše: **Země, jejíž kamení je železo a z jejíchž hor budeš těžit měď.**“ Poté, co se zanedlouho uklidnil, řekl: „Samozřejmě! V Tóře stojí psáno, **budeš těžit měď.**“ Ty budeš těžit, a ne oni! Když přijdou Židé do Země Izraele a budou chtít hledat a těžit měď a železo, najdou je tam.“

V této souvislosti bych rád vzpomenul vynikajícího člověka, čestného občana Haify **Barucha Gutmachera**, z. l. (1927–2025). Baruch Gutmacher byl od roku 1941 příslušníkem **אצ"ל (Irgun – Národní vojenská organizace. Podzemní sionistická vojenská organizace v mandátní Palestině).** Roku 1944 jej Britové zatkli a s mnoha dalšími palestinskými Židy jej nejdříve věznili v Latrunu, poté ho odvezli do Eritreje, pak do Súdánu a poté do Keni, kde jej Britové drželi až do února 1948, kdy byl vrácen do detenčního tábora v Atlitu a odtud byl s ostatními vězni v dubnu 1948 propuštěn. Poté bojoval ve válce za nezávislost. Až do svých 50 let sloužil jako záložník v izraelské armádě a byl demobilizován v hodnosti majora.

Barucha Gutmachera jsem znal více než 15 let z hlavní haifské synagogy, kde zastával

funkci *gabaje* a *kantora*. Každý pátek po *šachritu* jsme se scházeli v jedné z postranních místností synagogy. Tam vrchní haifský rabín She'ar Yashuv Cohen, z. c. l., měl svou drahu, která obsahovala výklad a objasnění některých pasáží paraši majících souvislost s aktuálním děním. Poté obvykle hovořil Baruch Gutmacher, který také komentoval parašu, ale mnohdy vyprávěl příběhy ze svého mládí, ze života v tehdejší mandátní Palestině a též z bojů, jichž se zúčastnil.

Říkal, že v mandátní Palestině tehdy nebyl dostatek všeho jako dnes. V dnešním Izraeli máme vše, všechny druhy ovoce, zeleniny, masa, různé druhy chlebů, pečiva, sýrů a nepřeborné množství dalších mléčných výrobků. Takový bohatý sortiment potravin v době mandátu zdaleka neexistoval a ani ne v prvních letech existence nezávislého Izraele. Tehdejší zemědělství a průmysl pouze částečně stačily zajistit potřeby pro nové židovské přistěhovalce z poválečné Evropy a utečence vyhnané z arabských a muslimských zemí. Vždyť k 600 tisícům Židů žijících na území mandátní Palestiny v květnu 1948 přibýlo do konce roku 1950 ještě dalších více než 686 tisíc. Židovské obyvatelstvo se tak za dva a půl roku více než zdvojnásobilo.

Baruch Gutmacher říkal, že v době mandátu přijížděla do Haify denně nákladní auta s ovocem a zeleninou z Libanonu. Tehdejší kibucy a mošavy zásobovaly svými zemědělskými produkty jen své členy a pak relativně malý okruh místních kupujících. To vysvětloval podobně jako rabín Mordechaj Eliasberg, z. l. Říkal, že když Země Izraele byla pod nadvládou cizích národů, nevydávala jim své bohatství. Jakmile se náš židovský národ – *am Jisrael* – vrátil do své vlasti, země rozkvetla a začala mu vydávat své bohatství.

RABÍN DANIEL MAYER

Údolí Timna v jižním Izraeli je místo nejstarších známých měděných dolů na světě.

PROGRAM BEJT SIMCHA

Léto 2026

KABALAT ŠABAT

Šabatové bohoslužby –

každý pátek od 19.00
Židovská obec v Praze (3. patro),
Maiselova 250, Praha 1
Prezenčně i online

Rodinné bohoslužby –

vždy poslední pátek v měsíci
Zkrácená bohoslužba, program a občerstvení pro děti zajištěny
Židovská obec v Praze (klub Gešer, přízemí),
Maiselova 250, Praha 1
Registrace není nutná.

V případě zájmu si lze objednat šabatovou večeři v restauraci Šalom.
Cena menu: 225 Kč

Bejt Simcha

Maiselova 18, 110 00 Praha 1
telefon: 603 393 558
e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) Elektronicky

Maskil je k dispozici
online na: www.maskil.cz
nebo www.maskil.online

b) Tištěná verze

Tištěné vydání poskytujeme za úhradu poštovného a balného.

Pokud máte zájem,
pošlete prosím svoji žádost
na e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
nebo redakce@maskil.cz

Výše poštovného a balného činí v rámci ČR minimálně 300 Kč ročně.

Tuto částku laskavě uhradte na účet:
86–8959560207/0100 (Komerční banka)
Variabilní symbol: 03

Do popisu platby prosím uveďte své jméno.

Dvanáct cest k jednomu cíli

Rozhovor o dějinách židovské literatury

Spisovatel David Jan Novotný (vpravo) s Petrem Himmelem, šéfredaktorem nakladatelství Garamond, které knihu vydalo.

Nová kniha Davida Jana Novotného je literární procházkou po různých koutech židovské diaspory. Té aškenázské, samozřejmě. Dvanáct kapitol ze židovské literatury – Od Tóry k Rothovi nás provází více než třemi tisíci let příběhů, vždyť jde o nejstarší kontinuálně existující literaturu na světě. V průběhu času se měnila písma i jazyky zápisů, procházíme od staré, biblické hebrejštiny přes jidiš literaturu zpátky k hebrejštině moderní, tedy k ivritu. Tuto dvanáctidílnou procházku začneme pochopitelně Tanachem...

Objemná kniha však není učebnicí ani vědeckým spisem, jak autor v úvodu připomíná. Není ani návodem, jak tyto knihy číst. Jde o literárního průvodce po rozsáhlé krajině židovské literatury a autor knihy nám pomáhá tím, že pro nás vybral úryvky z knih, u nichž zaručeně stojí za to se zastavit.

Rozsáhlá publikace je vlastně specifická výběrová antologie mapující židovskou literaturu napříč zeměmi a jejich jazyky. Dvanáct kapitol ze židovské literatury je procházkou po literaturách, které spojuje především to, že jejich autory jsou židovští spisovatelé. Záměrně uvádím literaturách, protože zmiňovaná díla vznikala v různých epochách a v různých jazycích. Kniha však není interpretací jednotlivých děl a jejich tvůrců, ale spíše volnou autorskou antologií různých textů napříč epochami a jazykovými oblastmi. A výběr textů se do značné míry musel přizpůsobit tak, aby představovaly literární díla, která jsou přístupná v češtině. Kniha je tedy vlastně procházkou po literární krajině a v putování pomáhají čtenáři zmiňované knihy jako rozcestníky a průvodci.

Řazení jednotlivých příspěvků se řídí časovou osou – od biblických dob po současný Izrael, čtenář si ale může volit kapitoly podle toho, které období a literární dílo ho více zajímá, či si v knize jen tak listovat a nechat se inspirovat rozmanitými příběhy z různých časových období.

A konečně by měla tato kniha jako jakýsi návod k použití především čtenáře vyzvat k tomu, aby po nějaké knize či knihách blízkých jeho srdci sáhl a přečetl si je.

Davide, v nedělním rozhlasovém pořadu Šolem alejchem padlo, že jde o tvé nejvýznamnější dílo, opus magnum. Souhlasíš s tímto hodnocením, i když jsi knihu vlastně nenapsal celou, u podstatné části knihy, u úryvků, jsi byl editorem?

Možná je to moje nejvýznamnější dílo z oblasti naučné literatury, protože jsem napsal knihy o dramaturgii a scenáristice, o dramatických konfliktech Bible, o mýtech, ale prozaických textů jsem napsal daleko víc. Shodou okolností se šest z těchto beletristických knih věnuje židovským tématům.

A neřekl bych, že jsem v této knize editoval texty významných autorů, spíš jsem je uváděl jako příklad a komentoval.

Zvláštností izraelské literatury je, že je mnohojazyčná.

Ano, čtenář si ke knize může otevřít atlas světa. Tak jak se Židé v diaspoře rozprostřeli po světě, vznikala jednotlivá díla v různých zemích i v odlišných jazycích. Knihu lze číst stránku za stránkou, ale stejně dobře i napřeskáčku. Židovská literatura je rozlehlý les, kterým vede množství značených cest. Alespoň na některé z nich jsem chtěl touto knihou čtenáře upozornit.

Bylo ti od začátku jasné, koho do téhle „židovské čítanky“ zařadíš, nebo jsi vybral nejprve širší okruh autorů, kteří jsou něčím výjimeční, a pak proběhlo užší výběrové kolo, aby nevznikla kniha dvousvazková?

Struktura byla víceméně jasná, protože jsem knihu koncipoval na základě svých přednášek o židovské literatuře na katedře žurnalistiky Fakulty sociálních věd Karlovy univerzity. Zprvu bylo vše limitováno časem, ale i při rozšíření jsem musel z té záplavy židovských autorů vybírat ty, kteří jsou mému srdci nejbližší. A musel jsem pochopitelně eliminovat i mezi těmi oblíbenými, i když nerad, protože by docela klidně mohli vzniknout nejen dva svazky, ale dvanáct tlustých svazků o každé etapě, které kniha zahrnuje.

Měl jsi také jasno, koho z autorů do takového reprezentativního výboru nezařadit? Držel jsem letos v ruce knihu, která byla poměrně úspěšná v soutěži Magnesie Litera, a autor se v závěrečné části o Gaze opíral o práce historika, který je sice známý, ale není vnímán jako seriózní.

Pokud vím, Rudolf Slánský nic nenapsal, ale toho bych vynechal. Pominul jsem i Marxe, pominul jsem také Eduarda Goldstückera. Takže asi tak. Ale také jsem vynechal ty autory, v jejichž knihách se neobjevovala šechina, tedy B-oží přítomnost, nebo je v nich z ideologických důvodů zcela potlačeno židovství, což se týkalo nejmenovaných autorů, kteří se svým židovstvím nechtěli mít pro jistotu nic společného.

V tvé knize jsou zastoupení i autoři, kteří mohou být vnímáni jako komerčně velmi úspěšní, třeba samotný Roth, jiní, jako Vojtěch Rakous, zase jsou víceméně zapadlí a reedice jejich děl nevycházejí. Překvapilo mě, že jsi nesáhl po nějaké knize našeho zemského rabína Karola Efraima Sidona. Vojtěcha Rakouse zmiňuji, protože si myslím, že zase tak úplně nezapadl, krom toho jde o jednoho ze židovských autorů, který začal psát česky a k češtví se hlásil. Málo se totiž v literatuře objevuje téma českého venkovského židovského osídlení. Stačí si vyhledat databázi malých a opravovaných venkovských synagog a člověk může být překvapen, kde všude Židé žili. A nebyla to

nějaká venkovská ghetta, ale čtvrti městeček nebo vesnic. Sidona cituji, Sen o mém otci je zmíněn, jsou zmíněny i jeho překlady Tóry, svátečních svitků i knihy Job.

Kteří autoři židovské tematiky, ať čeští, nebo světoví, tě v životě oslovili jako první?

První mě oslovily příběhy z Tóry, a to už v předškolním věku. Biblické příběhy jsou základem judeo-křesťanského vyprávění, a když jsem byl malý, tak jsem původ autorů neřešil. A pokud jde o židovskou tematiku, té se věnovali i nežidovští autoři jako třeba Gustav Meyrink. Bydlel jsem jako kluk v Pařížské ulici naproti Staronové synagoze a ze čtvrtého patra se díval na její střechu, pod níž se měl ukrývat Golem, takže kniha o něm mě samo sebou nemohla minout. Ostatně psal o něm i Alois Jirásek. A pokud jde o biblickou tematiku, tak to byl samozřejmě krom Ivana Olbrachta a jeho Biblických příběhů i Roark Bradford a jeho Černošský Pánbůh a páni Izraeliti.

Říkáš, že dějiny židovské literatury jsou dějinami antisemitismu. Všechny knihy židovských autorů ho ale přece neodrážejí? A řadíš do židovské literatury i to, co je tematicky nežidovské, ale autoři jsou Židé, a na druhé straně příběhy skvěle zpracovávající židovské osudy, jejichž autoři však Židé nebyli?

Možná máš pravdu, že ne ve všech knihách židovských autorů se antisemitismus objevuje, určitě ne u Asimova a jeho sci-fi, který ovšem jako demiurg místo Desatera přinesl do sci-fi své zákony robotiky a pravidla chování. Ale antisemitismus se objevuje už v druhé knize Mojžíšově, v knize Ester, objevuje se téměř všude, protože židovský národ je od počátku dějin solí v očích druhých. Do polyteistického chaosu vpadl striktní monoteismus, který všem vadil. Hospodin je od té doby se Židy, kdekoli jsou, není vázán na jedno místo. A protože si ho nosí s sebou

do míst, kde jsou i jiné kultury, tak jsou vždycky jako cizinci podezřelí. To je ten úděl. A judaismus vadil křesťanům (některým dodnes), kteří Hospodina rozdělili na tři třetiny, vadil a vadí muslimům, vadí bezvěrcům a marxistům, vadí německým nacionálním socialistům, vadí milovníkům džihádistů a Hamásu. Historie se točí dokolečka. Stačí číst Židovku z Toleda: Židé mezi mlýnskými kameny, křesťanským a muslimským. Jak to dopadne, víme. Stačí se probrat onou slavnou alžbětinskou dobou: shakespearovská doba byla plná krvavých lázní, protestanti vesele mordovali katolíky i Židy.

Také tě určitě neminul Ladislav Fuks, autor skvělého románu Pan Theodor Mundstock anebo povídek Mí černovlasí bratři. Myslím i na některé knihy Josefa Škvoreckého, například Sedmiramenný svícen a Legenda Emöke.

O Fuksovi bych se rád zmínil. I když jsou jeho knihy skvělé, tak přece jen je to pohled zvenčí, šechina mi tam nějak chybí. A tu najdu i u současných levicových izraelských autorů. Škvorecký je také dobrý příklad, mohl bych uvést i Roarka Bradforda a další, ale to už by bylo na docela jinou knihu o nežidovských autorech židovských témat, do které bych docela klidně mohl zařadit i sám sebe.

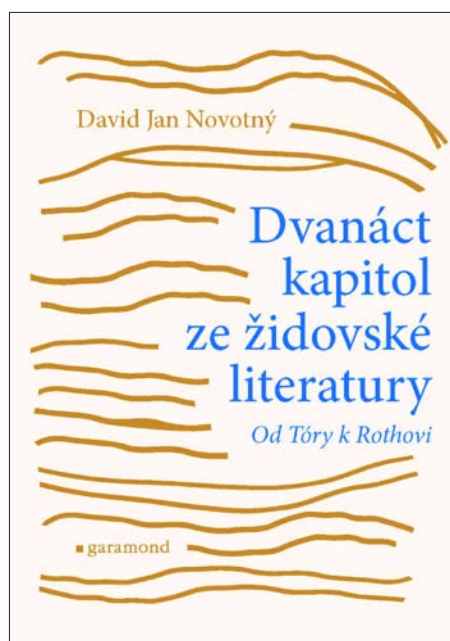
Pomýšlíš i na překlad knihy do cizích jazyků?

Překlad by byl hodně složitý. Psal jsem tu knihu pro české čtenáře a vycházel z českých překladů nečesky píšících autorů. Dohledávat znění v originále anebo v překladech jazyka, do kterého by byla kniha přeložena, by bylo nadlidské úsilí.

Na konci posledního textu v knize, na straně 558, stojí: Pokračování přístě... Jak to máme chápat?

Prostě tak, že někdo může přijít a pokračovat, až se přečte dalšími desítkami knih židovských autorů různých jazyků a z různých koutů světa, protože moje kniha nezahrnula a ani nemohla pojmut všechno. Během dokončování vyšly další knihy židovských autorů, kupříkladu kniha Jen čtyři měsíce od Pavla Fischla, který na rozdíl od svého bratra Viktora prošel peklem lágrů. Těch knih, o nichž by stálo za to napsat, je opravdu dost – a další ještě přibudou. Určitě se časem objeví literární reflexe toho masakru ze sedmého října roku 2023, jako se objevily literární reflexe izraelsko-arabských válek a intifád, takže kdokoliv z celého světa má šanci v psaní o židovských autorech pokračovat a napsat svou vlastní knihu.

PTAL SE LUBOR FALTEISEK
FOTO IVAN PRACHENSKÝ

Ondřej Vetchý ve stopách Arnošta Lustiga

Cenu Arnošta Lustiga založila v roce 2011 Česko-izraelská smíšená obchodní komora, aby tak zvýraznila odkaz tohoto spisovatele světového významu.

Prestíž Ceny Arnošta Lustiga rok od roku stoupá, předávání se účastní významné osobnosti.

Není to cena literární – ostatně Arnošt sám byl dlouhá léta čestným členem komory. Jako spisovatel zpracovával téměř výhradně téma holocaustu, který sám prožil a jenž dal směr celému jeho dalšímu životu. V jeho díle vystupují Židé postižení holocaustem nejen jako trpící, těžce zasažení nepřízní doby, ale jako vnitřně silní lidé, kteří vědí, že historická spravedlnost je na jejich straně. Lustigovy postavy si zachovaly lidskou důstojnost a morální hodnoty i v krajně nepříznivých situacích. Tyto hodnoty, jež činí člověka lepším, důstojnějším, šťastnějším, jsou i etalonem, jímž poměřuje výbor Ceny A. Lustiga i osobnosti, mezi nimiž každý rok hledá kandidáty pro udělení této ceny.

Za rok 2025 byl pro Cenu Arnošta Lustiga vybrán herec **Ondřej Vetchý**, který je známý svými pevnými morálními postoji, svou odvahou, výrazným smyslem pro spravedlnost, svou nelhostejností, se kterou se staví i k obraně demokracie v naší společnosti. A to jsou vlastnosti právě dnes velmi potřebné.

Cenu Ondřeji Vetchému předal 21. dubna v právě poledne v Salonku pražského primátora prezident republiky Petr Pavel. Následoval projev samotného laureáta, překvapivě dlouhý a velmi obsažný, který Ondřej Vetchý pronesl se svým typickým zápalem a upřímností.

Když domluvil, chvíli bylo ticho... Ne ticho prázdné, jak už tak ticha často bývají, ale ticho naplněné myšlenkami. Vetchý tu před námi vystoupil ne jako herec, který chtěl nechtě stále opakuje cizí texty, ale jako přemýšlivý, myšlenkově bohatý člověk, který svým projevem o milový krok překročil to, co bychom od herce čekali. Byl to zralý projev člověka, který se zamýšlí nad svou rolí ve společnosti, projev uvědomělého obránce demokratických hodnot.

LUBOR FALTEISEK

FOTO Cena Arnošta Lustiga

Projev Ondřeje Vetchého, laureáta Ceny Arnošta Lustiga za rok 2025

Dobrý den, vážený pane prezidente, vážení zástupci horní a dolní komory Parlamentu České republiky, vážený pane primátore, vážený pane velvyslanče, vážená paní Evo, vážené dámy a pánové, vážení a milí hosté a kamarádi, co vůbec říct, aby to nebylo banální? Ano, jsem herec, být herec je pro někoho možná fajn, ale není to kudla málo?

Od okamžiku, kdy mně pan profesor Pirk oznámil tuto skutečnost, spustil se ve mně řetězec pocitů a úvah, které neustávaly. Přiměly mě k tomu, že jsem reflektoval celý svůj život. Řešil jsem otázky o smyslu naší existence. Proč tady jsme a kam směřujeme. Myslel jsem na Boha, ale i na temné stránky lidské povahy. Konfrontovali jste mě se mnou samým a já jsem si po nocích namísto spánku připadal jako někdo, kdo je vážně nemocný nebo těžce zraněný. A že, přežiju-li, už nikdy nebudu jako předtím. Myslel jsem i na to, kdyby mě mučili, abych zradil. Ale věděl jsem, že až to bude hodně bolet a já budu než křičet, zradit nemůžu. Statečnost budu muset projevit v okamžicích, kdy bolest ustane a já budu konfrontován se svými mučiteli. A když v tu chvíli neselžu a vydržím to, tak přijde zas úleva bolestí, kdy už člověk není schopen artikulovat a jen křičí.

Dokonce se u mě dostavila i česká malost. Vzpomněl jsem si, jak jsem před lety v Austrálii narazil poprvé na produkty značky Bushman a byl jsem ohromen. Hlavou mi běžely myšlenky na to, proč nikdo třeba v České republice nepřišel s takovým úžasným nápadem. Po nějakém čase jsem v Lazarské ulici objevil prodejnu Bushman. Okamžitě jsem tam vyrazil a fascinovaně zkoumal jednotlivé kousky, a to jak design, tak materiál. Řekl jsem, jé, to je skvělý, že jste už i v České republice. Načež mi pan prodáváč zaraženě oznámil: Ale my jsme od začátku v České republice. Fakt? Jak je to možný? Načež mi lapidárně odpověděl, no, protože jsme česká firma. Když jsem vyšel z obchodu, chvíli jsem zmateně popocházel po ulici a pak se to stalo. Tak ona je to česká firma. Aha. Tak to asi zas nebude tak dobrý.

Dostal jsem v minulosti celou řadu ocenění za svou práci. V takových případech máte většinou radost, když vám to oznámí, a potom někdy i když vám cenu předávají, ale zdaleka ne vždy. Tyto ceny mají ale jepičí život. Vaše děti k nim už nemají žádný vztah a po vašem odchodu se jen z některé z těch povedenějších stane účelová dekorace. V případě ceny Arnošta Lustiga se ale ani ta primární radost nedostavila, naopak. Jen pocit nedostatečnosti, nepatřičnosti a obrovské odpovědnosti.

Ocenění předal Ondřeji Vetchému prezident Petr Pavel.

Když mi před rokem a půl předával ocenění pan prezident, bylo pro mne jeho přijetí velice těžké, a to jsem tam zdaleka nebyl sám. Ale tady stojím zcela sám a vůbec nevím, jak s tím mám naložit. Je to pro mě přetěžké, nevím, jak to přijmout, jak to zpracovat. Nic unikátního nedělám, jen přejímám odpovědnost za čas a prostor, který tu společně s vámi sdílím. Jen mi to prostě není jedno. A to dělám jen to, co je v mých možnostech, co jsem schopen dohlédnout a v souvislostech dopsat. V téhle době, kdy se všechno zpochybňuje a relativizuje, není vůbec jednoduché přijmout ve veřejném prostoru další takovou unikátní cenu a s ní i další stigma a následné interpretace. Ale já to zvládnu. Pomáhá mi totiž to, že znám spoustu statečných, slušných, chytrých a moudrých lidí – a chápu to tak, že tohle ocenění patří jim všem.

Dvacáté století, které bylo v mnoha ohledech naprosto zásadní, přelomové a fatální, ale dávalo přehršel příležitostí se vyprofilovat a ukázat, kým jste a na jaké straně stojíte. Plíživost dnešní doby, kdy žijeme v nadbytku a stejně nejsme spokojeni, je mnohem, mnohem složitější. Jak říkala Dana Drábová – pravda je složitá. Zatímco lež je jednoduchá a tím je atraktivní a sexy. Mimochodem, jak moc rád bych Danu aspoň ještě jednou objal.

Žijeme v době, kdy projeví-li člověk elementární odvahu, charakter, rozlišovací schopnosti, tak ho to u části společnosti

diskvalifikuje, zejména interpretace jeho aktivit.

Odporné mi jsou zejména projevy jakékoli nenávisti, agrese a antisemitismu. Nemám rád fanatismus, a to v jakékoliv podobě. Je to naopak – Lásky je lék.

Mám lidi a lidstvo jako takové moc rád. Moc dlouho jsem byl přesvědčený, ale asi jsem si to spíš prostě jenom přál a doufal, že my lidé jsme vznešený druh. Už dávno vím, že nejsme. Vznesení jsou jenom někteří. A také dobře vím, že nejsme žádní my a oni a musíme všichni pochopit, že tu nebude vítězů nebo poražených, že buď všichni společně vyhraje, anebo všichni společně prohrajeme. A přijmout skutečnost, že nikdo ze společnosti prostě nevysublimuje. Musíme být inteligentní a pochopit to a musíme držet pospolu. Musíme k sobě znovu a znovu hledat cestu a nalézt ji. A musíme každý začít u sebe. Musíme se zkrátka o svět, který jsme spolu vytvořili a který milujeme, starat a bude-li potřeba, o něj i bojovat.

Z veřejného prostoru mě nikdo nikdy nikterak neřídil ani neplatil a neřikal mi, co mám dělat nebo říkat, natož co si myslet. Potřeba sloužit vlasti a nic za to nečekat je dnes pro mnoho lidí abstraktní, nesrozumitelná a naprosto nepochopitelná, a pro někoho dokonce nepředstavitelná. Nikterak nediskvalifikují lidi, kteří to tak vnímají, je to samozřejmě škoda, ale je to jejich volba. Ale zpochybňováním těch, kteří to dělají i za

Projev Ondřeje Vetchého po obdržení Ceny Arnošta Lustiga měl velký ohlas.

ně s tím, že za to dostali zapláceno, je zas nepředstavitelná a nepochopitelná pro mě. Kým zapláceno?? A za co vlastně?? A hlavně od koho? Za to, že jim není lhostejný svět, ve kterém žijeme?

Pokud vím, tak za takové věci nikdo nikdy nikomu na světě neplatil. Naopak. Právě tito lidé jsou schopni podpořit a zaplatit na pomoc jiným, slabším nebo těm, kteří jsou v ohrožení. Protože si prostě jen uvědomují, že když to neudělají oni, tak se některé věci nikdy nestanou a nikdy nebudou.

Často i o mně píšou, že tyto aktivity dělám za peníze. V lepším případě, že jsem dokonce obětí, kdy mě v mé naivitě manipulují nějakí chytráci. Tak tedy jsem-li skutečně obětí manipulace či naivity, nebo jen vlastního ega, tak chci poděkovat všem, kteří mne takto, a to dlouhodobě, manipulují právě tímto správným směrem, který mi tolik konvenuje. Stal jsem se tedy loutkou a nástrojem v těch správných rukách. Zdá se mi, jako by vůle dlouhodobého směřování a fungování naší země nebyla to nejdůležitější. Ztráta politické kultury a elementární slušnosti pak vede k celospolečenskému antagonismu i mezi občany naší země. Často jsou totiž úspěšnější politici, kteří lžou, než ti, kteří se pokoušejí pracně rozklíčovat složitou pravdu. Služba této zemi se tak musí jevit dnešní optikou výsostně nepravděpodobná. Čtu-li vyjádření politiků z konce 90. let, reprezentovaná například Václavem Havlem, Karel Kühnlem, Jiřím Dienstbierem, Rudolfem Battěkem a celou řadou dalších, připadají mi dnes jako z jiné galaxie.

Politika je totiž tak dobrá, jako jsou dobří politici. Pojďme se tedy k sobě chovat líp

v každodenním životě alespoň my občané! A pojďme to dělat i politikům navzdory. Je to totiž naše země. Nás všech. Demokracie v naší zemi bude tak dobrá, jak bude dobrý každý z nás. Máme tak každý v rukou velkou moc. Využijme té moci a výsady, prosím.

Jsem vděčný Arnoštu Lustigovi, tomuto výjimečnému muži, který by v tomto roce oslavil 100. narozeniny, že tu díky němu můžeme dnes být.

Moc děkuji Česko-izraelské smíšené obchodní komoře, a zejména výboru ceny Arnošta Lustiga, který strávil obrovské množství času organizací a vzájemnou komunikací, jež předcházela tomuto dni. Děkuji všem hrdým, rozumným a demokratictím a pravidla dodržujícím spoluobčanům. Děkuji přátelům a kamarádům za to, že mi celý život dávají zpětnou vazbu a stojí mi po boku, a já zejména díky nim vím, že nejsem blázen. Děkuji všem kamarádům a kolegům ze skupiny D. Děkuji všem kamarádům a kolegům, kteří pracovali a pracují, za důstojné místo posledního odpočinku obětem pohřbeným na Ďáblickém hřbitově. Děkuji všem kamarádům, kolegům a dárcům z Registru dárců kostní dřevě. Děkuji všem kamarádům z ÚSTR. Všem kamarádům vojákům a vojačkám z Armády ČR. Děkuji všem kamarádům policistům a policistkám. Děkuji všem kamarádům hasičům a hasičkám. Děkuji svým kolegům ze školy, a zejména studentům.

Zázrak přesgeneračního sdílení a předávání zkušeností a poznání na pozadí hodnotového ukotvení je nesmírně důležitý. Vychovávat dobře dítě je nejvíc. Všechno ostatní je už jen bonus. A podaří-li se to i u nebiologických dětí, například u studentů nebo svěřenců

či mladších kolegů, stává se to obrovským celospolečenským přínosem.

Láska je lék. Ale také trpělivost, ochota a potřeba porozumět druhému, laskavá komunikace, empatie, introspekce, uvědomění si pocitu sounáležitosti, společné sdílení, obětavost, velkorysost, boj s vlastními omezeními a egem, očekávání toho lepšího, odvaha a statečnost, kontinuální vzdělávání se, nesobeckost, víra, tolerance k jinakosti, ochota pomáhat slabším a také je chránit – to všechno je LÁSKA! A ano, právě LÁSKA JE LÉK!

Cena Arnošta Lustiga

Cena Arnošta Lustiga se uděluje každoročně jednomu z žijících českých občanů, který se obdobným způsobem jako Arnošt Lustig příkladně zasloužil o udržení a rozvoj celospolečenských hodnot, jakými jsou zejména odvaha a statečnost, lidskost a spravedlnost.

Cenu založila v roce 2011 Česko-izraelská smíšená obchodní komora v rámci podpory odkazu Arnošta Lustiga, spisovatele světového formátu, významného představitele českého společenského života a dlouholetého čestného člena Česko-izraelské smíšené obchodní komory.

Karel Cudlín: Fotografie s příběhem

Výstava v Židovském muzeu v Praze

V pražské Klausové synagoze, poněkud méně známé než ty ostatní na Starém Městě, si můžeme až do září připravit neobyčejný zážitek – na skok se podívat do Izraele. Jde o mimořádnou příležitost už proto, že nejde o výlet do současnosti. Známy profesionální fotograf Karel Cudlín jezdil do Erecu po dobu tří desítek let a nyní vybral ty nejzajímavější snímky pro výstavu, která dokumentuje, jakými proměnami Svatá země během té doby prošla. Fotograf cestoval po židovském státě se zbraní, kterou měl stále při ruce, nabitou a odjištěnou..., a tou pomyslnou zbraní byl jeho fotoaparát. Věren svým zásadám fotografoval černobíle, což drammatizuje děj zobrazený na velkoplošných fotografiích a zároveň zachycenému okamžiku dodává jakousi historizující patinu a neměnnou platnost.

Výstava nazvaná shodně s dvoujazyčnou knihou, která k ní byla vydána, **BURNING LOVE**, což můžeme přeložit jako Planoucí láska, přináší často nečekané okamžiky zachycené ve zlomku sekundy, chvíle, o kterých se nedalo předem odhadnout, zda nastanou a jakým směrem se vyvinou. Vyžadovalo to jen maličkost – být ve zlomku sekundy na tom správném místě a mít fotoaparát u oka. Cudlín není pohodový krajinář, ale dramatik, jeho fotografie vždy vyjadřují nějaký příběh.

Vyskytuje se vždycky tam, kde se něco podstatného děje. Ať už je to doma v Česku, nebo v Rusku, na Ukrajině, anebo třeba – jako teď naposled v květnu – v Arménii. V Izraeli fotografoval bez rozdílu Židy i Araby, muslimy i vyznavače ortodoxního judaismu, beduíny celý život cestující z místa na místo i křesťanské mnichy a řádové sestry, které jdou bez odmluvy tam, kam je jejich církev pošle. Je přítomen při živých demonstracích, stejně jako u Mrtvého moře, pohybuje se vždy v místech, která slibují jistý děj a napětí, jako

by sedmým smyslem vytušil, že nastanou klíčové chvíle, kdy se utváří budoucnost dané společnosti.

Spatříme jej při protestních průvodech i při bujarých oslavách židovských svátků, na svých snímcích ale přibližuje i momenty děsu bezprostředně po teroristickém útoku nebo důstojné rituální loučení věřících se zesnulým členem chasidské komunity. Ale výmluvná může být i všední, každodenní situace, která charakterizuje zachycené osoby, jež jsou pro nás něčím zvláštní.

Karel Cudlín přiznává, že i on se vlastně svým putováním po Izraeli učil. Byly to cesty plné poznávání. Když v únoru 1996 spolu s nakladatelem Viktorem Stoilovem poprvé přistál na Ben Gurionově letišti, ještě netušil, co ho čeká. A při dalších cestách po tom relativně malém, ale na dějiny nesmírně bohatém území odkrýval další a další nové tváře Izraele. Jedna tvář je velmi moderní – ale ta další, skrytější, už patří někam do sféry počátků letopočtu. Myslím tím přirozeně židovský letopočet, který sahá mnohem dál než ten pro nás běžný, občanský, a jenž nyní vyjadřuje číslo 5786.

Prohlídkou téměř dvou set fotografií na výstavě, která nese podtitul **Izrael objektivem Karla Cudlína**, získáme přehled o téhle neobyčejné zemi, projdeme ji odshora až dolů, od Golanských výšin až po poušť Negev a přímořské letovisko Eilat. Fotograf navštěvoval i území pod arabskou samosprávou

a jeho objektiv zachytil leccos, co je pro obě tato území charakteristické. Objektiv je prostě pravdomluvný partner – jakkoli může někdy být pohyb s fotoaparátem v ruce za branou checkpointu docela nebezpečný...

Knihu, ve které najdeme zhruba polovinu všech vystavených snímků, můžeme zakoupit přímo v expozici. Je na ní pozoruhodné i to, že o text – kterého je tu ovšem zanedbatelné množství, obrazová stránka vysoce převažuje – se s Karlem Cudlínem podělil i izraelský novinář a spisovatel Tsur Shezaf, takže text v rozměrné publikaci je česko-anglický, a jako bonus je zde ještě úvodní stránka v hebrejštině. Pečlivou kurátorkou výstavy byla Michaela Sidenberg.

A až výstava v září skončí, ptáte se, kam do světa Karel vyrazí? Samozřejmě do Izraele. Už má koupenou letenku...

Cudlín v knize píše, že Izrael je pro něj zvláštní, jedinečná země. „Přes svou geografickou sevřenost je nesmírně rozmanitý a jeho kondenzovaná pestrost mi připadá fenomenální. Člověk zde rychle střídá světy – kulturní, duchovní i politické – aniž by musel překračovat vnější hranice. Před třemi desítkami let jsem se vydal na cestu malou zemí, jež je ztělesněním velkých myšlenek a mnoha nadějí. Dosud tu potkávám nové a objevuji nespátené – ačkoliv kdo ví, jde-li to všechno vůbec zachytit.“

LUBOR FALTEISEK

Karel Cudlín (1960, Praha) jako jediný český fotograf věnuje soustavně pozornost dění v Izraeli. Vystudoval obor fotografie na FAMU, pracoval pro řadu tištěných periodik, od Mladého světa přes Lidové noviny až po Revolver Revue a Respekt, ale i pro Českou tiskovou kancelář. Byl jedním z osobních fotografů prezidenta Václava Havla. Za své snímky byl šestnáctkrát oceněn v soutěži Czech Press Photo. Jeho fotografie jsou zastoupeny ve sbírkách po celé Evropě, v USA i v Izraeli.

Když se díky koloně splní jeden sen

Autor knihy Kolona Avihai Nizri

Spisovatel Avihai Nizri bydlí s rodinou v České republice, ale píše v hebrejštině, takže se často setkává s dotazy, jestli jsou jeho knihy přeložené do češtiny. Teď se mu konečně splnil sen a vychází mu první dětská kniha v češtině s názvem Kolona, která je dlouhým leporelem, jímž se vine dopravní zácpa.

Konečně si tak i jeho malé dcery mohou přečíst jeho knihu samy, protože umějí číst jen v češtině, a ne v hebrejštině. Naopak jeho izraelské přátelé si mohou připravit otázku,

o čem Kolona je, protože tento příběh nemá hebrejské vydání. Báseň přeložila Mariana Senft, přebásnil Radek Malý a vizuální podobu celé Kolony vytvořil ilustrátor Patrik Antczak. Jak Avihai Nizri přišel na nápad napsat o dopravní zácpě, jak vnímá zábavu kolon a jak probíhala spolupráce s Patrikem Antczakem? To si přečtete v rozhovoru s oběma tvůrci.

Vaše kniha s českým názvem Kolona proměňuje obyčejnou dopravní zácpu v poetické dobrodružství. Jak jste přišel na nápad napsat báseň právě o dopravní zácpě, byl za tím konkrétní zážitek?

A. N.: Ten nápad mě vlastně napadl náhodou, když jsem byl s Patrikem na cestě z Tel Avivu do Jeruzaléma. Byli jsme pozváni do Izraele na workshop a někdo nás tam vzal autem.

Avihai Nizri, Kolona

Leporelo Kolona ukazuje, že se i zdánlivě nezajímavý okamžik může proměnit v dobrodružství, když trochu změním úhel pohledu. V uspěchaném světě, kde se všichni ženou pořád dál a rychleji, tato kniha vybízí: zpomalte, na chvíli se zastavte a rozhlédněte se kolem sebe. Nezapomeňte, kam jdete... ale hlavně si tu kolonu užijte. Knihu ilustroval Patrik Antczak, přeložil Radek Malý. Nakladatel: Meander

Cestou jsme uvízli v obrovské dopravní zácpě a já seděl vzadu. Je to zvláštní pocit být dospělý muž – který obvykle řídí – a sedět na zadním sedadle, zatímco „dospělí“ vpředu si povídají. V tu chvíli jsem se znovu stal znuřeným dítětem vzadu a začal jsem přemýšlet, jak tu nepříjemnou situaci proměnit v něco zábavného. Myslím, že nakonec všechno, co píšou, je pokus napravit věci na světě, které mi připadají nepříjemné.

Kolona je pro mnoho lidí symbolem frustrace a spěchu. Jak vy osobně vnímáte čekání? Umíte si ho užít, nebo jste se to musel naučit?

A. N.: Myslím, že nuda se stala největším strachem každého z nás. Všichni neustále hledají něco, co by je zabavilo, a já jsem chtěl vzít tu nejnudnější situaci na světě a udělat ji zajímavou. K psaní této knihy jsem přistupoval jako k velké výzvě. Připadal jsem si jako matematik stojící před obrovskou tabulí plnou čísel a písmen, jen moje tabule byla z asfaltu a písmena tvořila auta. Další věc, která mě na dopravních zácpách vždy fascinovala, je vědomí, že uvnitř všech těch barevných kovových krabic na kolech kolem mě sedí skuteční lidé. Jsou nás tam tuny lidí na jednom místě ve stejnou chvíli a každý z nás má úplně jiný příběh.

P. A.: Když jsem byl malý, bral jsem si s sebou na jízdu autem spousty hraček a zábavy, takže jsem cestu ani nevnímal a utekla mi poměrně rychle (alespoň si to myslím). A když už mě nebavily hračky, tak jsem si hrál s okolím. Počítal věci, domy a zvířata po cestě. Sledoval, jak rytmicky se pohybuje kabel na vedení vysokého napětí, nebo si právě vymýšlel příběhy a přemýšlel nad tím, kam mají řidiči namířeno.

Kniha nyní vychází i v češtině. Jaký je to pro vás pocit, že si váš příběh mohou číst i děti a rodiče v Česku?

A. N.: Mám dvě dcery, které jsou právě ve věku, kdy se naučily číst. Protože žijeme v České republice, čtou česky a nečtou hebrejsky, takže to bude poprvé, kdy si budou moci jednu z mých knih přečíst samy. Kniha má dorazit dnes odpoledne (teď je ráno) a za pár hodin se mi splní jeden sen. Je dost zvláštní být jen pár hodin od splnění snu

a vědět, že ten sen závisí na poštákově. Protože tady žiju a cítím silné spojení s českými lidmi – upřímně si myslím, že jste vyvolený národ – je to také jazyk, do kterého si přeji být překládán nejvíc. Je to jako být místní umělec, který prorazí v Americe, ale nakonec je pro něj nejdůležitější, co si o něm myslí lidé z jeho čtvrti.

Jak na vás působí vizuální podoba příběhu? Měl jste možnost probrat vaši představu s ilustrátorem Patrikem Antczakem?

Kniha Kolona (Pek) je druhou knihou, kterou jsem s Patrikem vytvořil. Před několika lety jsem v baru v Tel Avivu potkal českého designéra. Řekl jsem mu, že hledám ilustrátora a že si myslím, že Češi jsou nejlepší designéři a ilustrátoři, jaké jsem kdy viděl. Shodou okolností pracoval s Patrikem ve studiu v Praze a ukázal mi jeho práci. Řekl jsem si „Wow“, ale nechtěl jsem si vybrat prvního ilustrátora, kterého uvidím, takže jsem si prohlédl dalších osmdesát, než jsem se k Patrikovi vrátil. Pracujeme společně; je pro mě důležité být zapojený i do vizuálních detailů, alespoň tím, že přispívám nápady. I když mohou být tvůrčí procesy kvůli individuálním představám složité, s Patrikem se nám podařilo stát se přáteli i mimo knihy.

Patriku, jaké je ilustrovat vlastní knihu ve srovnání s ilustrováním příběhů jiných autorů? Co preferujete?

P. A.: Je to daleko horší! Protože jste si v ten moment úplně všiml. Ilustrátorem, grafickým designérem, a pokud je tam i nějaký krátký text, tak i korekturu musíte řešit sám. Následuje propagace, logistika a to vše vyžaduje spoustu soustředění a času. No a občas se objeví nějaká chyba, kterou zjistíte klasicky až v tisku. To pak můžete být naštvaní leda sami na sebe, ale je potřeba se z ní nějak poučit, vybruslit ze situace a udělat z té chyby záměr, nebo dokonce přednost.

Ve vašich ilustracích se mísí kresba tužkou i digitální postprodukce. Jak přesně vypadá váš pracovní proces a proč vám tahle kombinace vyhovuje?

Hravé ilustrace pro knihu vytvořil ilustrátor a grafický designér Patrik Antczak.

P. A.: Ke každému projektu se snažím pokud možno přistoupit trochu jinak. Někdy je to ku prospěchu a někdy se pak trochu proklínám, proč jsem zvolil pro tuhle knihu zrovna takovou cestu. Ve výsledku jsem ale nakonec rád, protože se člověk vždy něčemu novému naučí a při experimentu vznikne i spousta dalších nápadů pro další projekty.

Co vás baví na dětské literatuře a na psaní pro malé čtenáře?

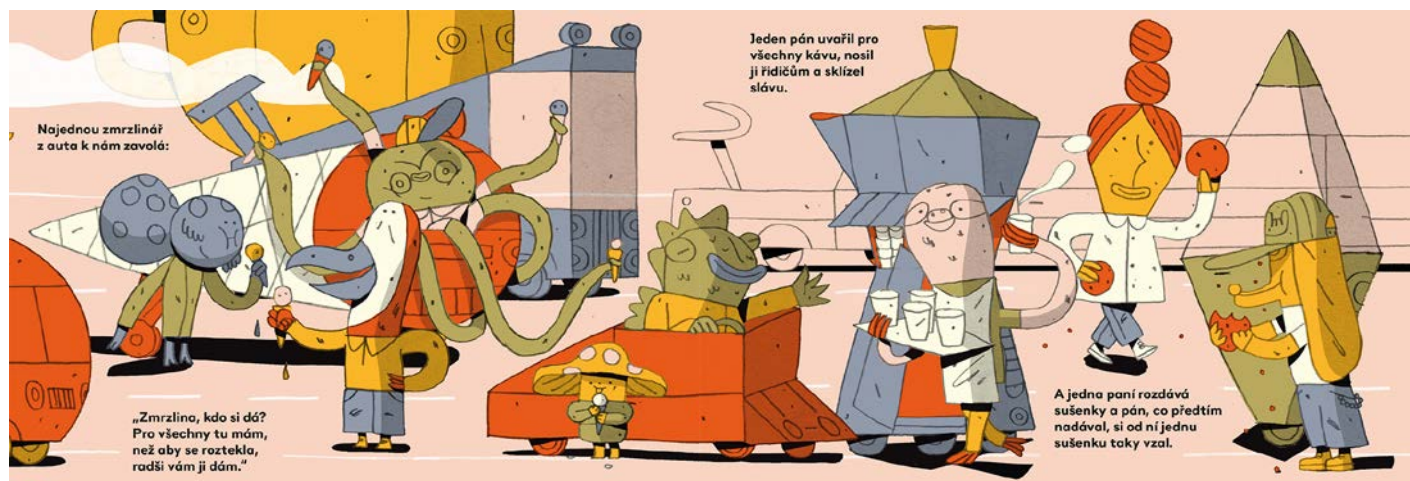
P. A.: Neměl jsem šťastné dětství a většina mých dobrých zážitků nepřicházela z reality, ale z knih. Pamatuji si autory, kteří mi hodili záchranné lano, a mám pocit, že psaním pro

děti splácím svůj dluh společnosti. Autoři byli ti dospělí, kteří tu pro mě byli víc než moji vlastní rodiče. Možná právě proto, že jsem vlastně dětství pořádně neměl, trvám na tom, že budu alespoň část času dál dítětem a budu si udržovat představivost při životě. „Někdy to možná trochu přeháním – nevím, kolika rodičům jejich vlastní děti říkají: „Už si přestaň hrát.““

PTALA SE RADKA NOVOTNÍKOVÁ

FOTO Nakladatelství Meander

Rozhovor vznikl pro blog a newsletter nakladatelství Meander. Děkujeme za možnost jeho zveřejnění.

Autorem ilustrací lepoprela je Patrik Antczak.

Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu

Otte Wallish při přípravě výstavy v Tel Avivu, 50. léta

Přední izraelský grafik Otte Wallish se narodil v židovské, německy mluvící rodině ve Znojmě 25. dubna roku 1906. V úředních dokumentech byl před svou emigrací do mandátní Palestiny vedený jako Otto Wallisch, jméno i příjmení si podle místních zvyklostí lehce upravil až po svém příjezdu do země Izrael.

Jeho otec Josef Wallisch (1869–1919) původně pocházel z vinařské vesnice Šafov, která se nachází několik málo kilometrů od Znojma. Matka Helene Stern se narodila v dolnorakouském městě Stockerau, jež leží asi 25 kilometrů na severozápad od Vídně. Svatbu měli na rabinátu ve Vídni 10. dubna roku 1904. Jako první se jim ve Znojmě narodila dcera Irma. Pravděpodobně ona i Otto přišli na svět v malém nuzném bytě na Jungnichdasse 3 (dnes Pontassievská 312). Ten byl součástí zadního traktu dominikánského kláštera, který byl volně pronajímán. Rodiče se po Znojmě často stěhovali, podle přihlašovacích lístků vystřídal několik bytů. V roce 1919 zemřel Ottův otec, který ve městě vlastnil obchod s látkami a galanteriím zbožím. Rodina však

nezůstala bez finančních prostředků, ve 20. letech naopak patřila k majetnější vrstvě obyvatel Znojma – vydržovali si dokonce křesťanskou služku.

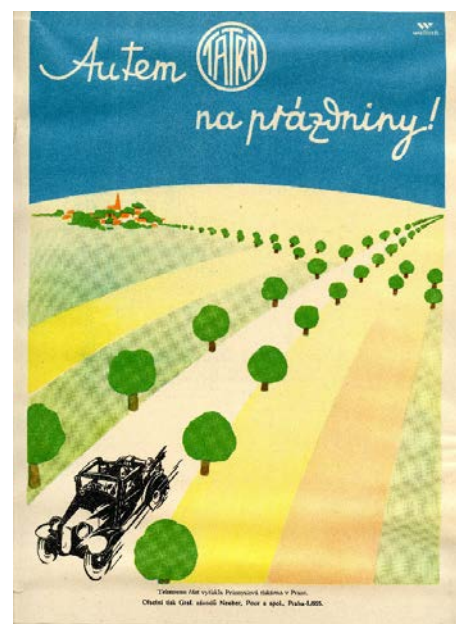
Výtvarný talent Otto Wallische se projevil už v dětství. Z léta roku 1917 se zachovaly kresebné skici tužkou, které jednoznačně prozrazují jeho nadání. Vedle krajin, pohledů do interiérů, studií lidských postav i zvířat si do skicáku nakreslil třeba habsburský hrad ve Švýcarsku nebo vojáky v zákopech první světové války. Zajímavé je vzhledem k jeho pozdější práci grafika sledovat, jak už jako jedenáctiletý hoch doplnil kresby popiskami a snažil se napodobit tiskací písmo včetně gotického fontu.

Po úspěšném dokončení studia na německém gymnáziu ve Znojmě odešel do Vídně, kde navštěvoval Akademii výtvarných umění. Studium ho však moc nezaujalo, plně se naopak zapojil do života místní židovské mládeže. Oslovilo ho především sionistické hnutí Blau-Weiss, s nímž začal úzce spolupracovat. Akademii nedokončil a nastoupil do československé armády. Po absolvování vojny začal v Praze pracovat jako úředník a zároveň navrhoval letáky a brožurky sloužící k propagaci hnutí. V tuto dobu si ho také všimlo vedení Židovského národního fondu v Berlíně, které mu navrhlo, aby se do Berlína natrvalo přestěhoval. Ve městě nějaký čas pracoval, ale nabídku nakonec odmítl a začátkem 30. let si v Praze otevřel vlastní

grafické studio a s fondem dál spolupracoval.

V roce 1929 vydal svou první autorskou knížku nazvanou *ABC. Ein Bilderbuch*, kterou tvoří 20 černobílých grafik s krátkými německými texty. Šlo o inteligentní a zároveň humornou propagaci aktivit Židovského národního fondu, například vybírání peněz do plechových kasiček nebo vykupování a obhospodařování zemědělské půdy v tehdejší Palestině.

Ve 30. letech Wallish pokračoval ve svých sionisticky angažovaných grafických návrzích. V roce 1930 graficky připravil brožuru s názvem *Die Ballade vom Leutnant Trumpeldor*, která oslavovala sionistického hrdinu Trumpeldora. Dále navrhl plakát s portrétem ruského sionisty a předsedy Židovského národního fondu v mandátní Palestině Menachema Usiškina, jenž vybízel k zakoupení půdy pro novou osadu nesoucí jeho jméno. V roce 1931 vytvořil pro fond německou brožuru *Erez Israel in Zahlen* s textem Joshua Zimana a plakát propagující jubilejní výstavu nazvanou *30 Jahre Arbeit für und in Palästina*, která se uskutečnila v sídle Beth Haam v Dlouhé ulici v Praze v prosinci téhož roku. Na červeném podkladu tohoto plakátu dominuje černobílá fotografie kibucu Nahalal pořízená z letadla. Vizualně přesvědčivý je taktéž Wallishův plakát s velkým hebrejsky psaným nápisem *Mif'al bicaron*, který zobrazuje postavu mladého chalucnika čili pionýra. Ten v jedné ruce drží hrábě a kosu, v druhé naopak svírá pušku, aby mohl bránit židovské osídlení v Palestině. Dole pod převážně červeno-bílo-

-modrým výjevem je německy napsáno: *Verteidigung* (obrana) – *Sicherheit* (bezpečnost) – *Aufbau* (budování). Nápis ještě doprovázejí hebrejské verše z *Nehemjáše* 4:17, jež obrazovému sdělení dodávají historickou aktuálnost: „*Ti, kdo stavěli hradby, nosíci břemen i nakladači, pracovali jednou rukou na díle a v druhé drželi zbraň.*“

Wallisch spolupracoval s různými sportovními židovskými kluby, ve kterých se intenzivně propagovala myšlenka sionismu. V zimě roku 1931 navrhl pro klub Bar Kochba pozvánku na reprezentační bál. Ve stejné době vytvořil také obálku a graficky připravil reklamní brožuru Institutu gymnastiky Helly Weissensteinové, kterou si později vzal za manželku. Jednoduchá obálka s černobílou fotografií gymnastky v letu se vyznačuje až puristickou čistotou a prozrazuje vliv tehdejší výtvarné avantgardy.

Vytvořil rovněž plakáty pro sportovní židovské hry Makabi, které se konaly na mezinárodní úrovni po vzoru těch olympijských. Zachoval se například plakát makabiády uskutečněné v létě roku 1933 v tehdy rumunském městě Černovice. Hlavní dominantu výjevu tvoří vedle hebrejského nápisu dvě stylizované postavy cvičenců. Téměř totožné figury nalezneme také na měděných plakétách, které Wallisch navrhl pro hry Makabi uspořádané v létě roku 1933 v Praze a roku 1937 v Bratislavě.

Ve své agentuře také navrhoval nej-různější komerční reklamy a propagační materiály, jako byly například reklamní plakáty cigaret Abadie nebo plakát pro firmu Auto Praga. Pravděpodobně nejvíc ho však oslovovaly zakázky, které měly co do činění s židovskými spolky, sionismem a mandátní Palestinou. Například v roce 1934 graficky připravil reklamní brožuru cestovní kanceláře Hatajar, která nabízela cesty do země Izrael. Na přebalu zákazníkům lákal stylizovaný pohled na arabské město s mořem a lodí, na zadní straně pak zjednodušená mapa mandátní Palestiny.

Dochovaly se taktéž filmové plakáty českých i německých filmů, které Wallisch navrhoval. Jako příklad uvedme plakát k snímku *1000 za jednu noc* režiséra Jaroslava Sváry z roku 1932 nebo propagační plakát k filmu *Dobrý tramp Bernášek* režiséra Karla Lamače z roku 1933, jenž měl alternativní název *Sedmý den Bůh odpočívá*.

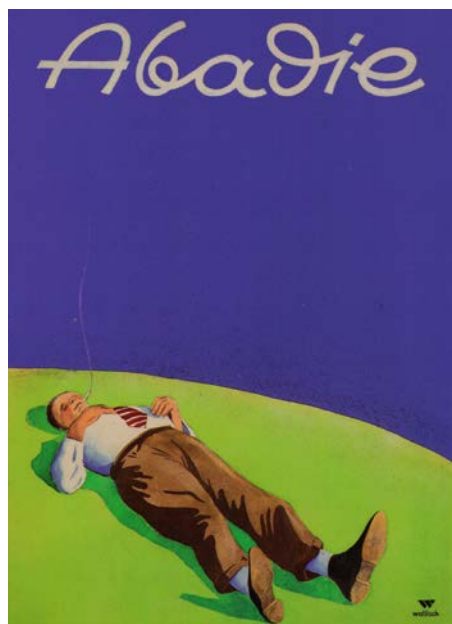
Přinejmenším od roku 1930 Wallisch intenzivně vnímal nebezpečí rostoucího nacismu. Důkazem může být koláž z léta tohoto roku v jeho kresleném deníku, kde vedle fotografií navštívených míst nakreslil průvod mužů v hnědých uniformách a červenou páskou s hákovým křížem na pažích. Jeden z mužů navíc drží veliký prapor s tímto znakem. V roce 1932 pak připravil sérii devíti inkoustových kreseb ironicky nazvaných *Mišloach manot po Purimu*, která odkazuje k tradici dávání a přijímání dáreků v průběhu židovského svátku Purim. Se značnou nadsázkou na těchto kresbách představil „dárečky“, jež přinesla nedávná doba. Ukázal jak hajlujícího Hitlera, tak obrazně popsal, jaká byla tehdejší situace Židů v jednotlivých zemích. Československo explicitně nezmínil, přesto kresba zobrazující prokurátora věřícího v dětskou povídku o rituální

vraždě, jak objasňuje německý popis, mohla být aluzí na Hilsnerovu aféru z konce 19. století.

Po nástupu Adolfa Hitlera k moci v Německu roku 1933 se tlak na Židy pomalu stupňoval a mnoho československých Židů, kteří ještě nebyli přímo ohroženi, začalo přemýšlet o emigraci. Otto Wallisch se pro odchod do mandátní Palestiny definitivně rozhodl až v říjnu roku 1934. Předtím si ještě v září ve smíchovské synagoze vzal za manželku svou dlouholetou přítelkyni Helenu Weissensteinovou. Ta za ním připlula do mandátní Palestiny o pár měsíců později v lednu roku 1935. Cestovala společně se svým bratrem Rudolfem Weissensteinem (1910–1992), který se stal uznávaným izraelským fotografem a s Wallischem úzce spolupracoval.

V roce 1936 si Otto Wallisch, nyní psáno s anglickou transliterací, otevřel s Ernstem Mechnerem (1895–1956) grafické studio v umělecké čtvrti Nahalat Binjamin v Tel Avivu. Z počátku se věnoval novinové ilustraci a komerčním reklamám. Pokračoval rovněž s prací pro Židovský národní fond a další židovské či sionistické organizace. Navrhoval pro ně pohlednice, letáky, plakáty, brožury, titulní stránky knih, ale také vymýšlel loga a jako architekt a designér připravoval výstavy, které se často pyšily trojrozměrnými modely či velkoformátovými fotografiemi. Spolu s Franzem Krauszem a bratry Gabrielem a Maximem Šamirovými patřil k předním grafickým designérům v zemi Izrael. Stal se také jedním ze spoluzakladatelů Izraelské reklamní asociace.

Díky zkušenostem s pořádáním převážně zahraničních výstav propagujících židovskou přítomnost v mandátní Palestině byl požádán, aby navrhl místnost, kde byla 14. května 1948 vyhlášena izraelská nezávislost. Na přípravu velkého sálu v tehdejší telavivském muzeu sídlícím na Rothschildově bulváru měl však pouhých 24 hodin. Připravil jednoduché pódium, nad

Otte Wallish při práci

kteří umístil portrét zakladatele sionismu Theodora Herzla a dvě svislé bílo-modré vlajky s Davidovou hvězdou uprostřed, jež původně navrhl pro 21. sionistický kongres konaný v roce 1939 v Ženevě. Tento návrh se s nepatrnými změnami stal později modelem pro další státní ceremonie.

Wallish byl také pověřen, aby připravil oficiální listinu, kterou byl vyhlášen nově vzniklý Stát Izrael. Rabín Weinstein, jenž měl text původně opsat, zanechal na svitku skvrny, a proto byl narychlo pověřen právě Wallish. Svitok vycházející z renesanční tradice svitků Tóry nebylo však možné rychle připravit. Ben Gurion proto četl deklaraci nezávislosti z obyčejného papíru a přítomní následně podepsali pouze prázdný pergamen, který byl později připojen ke kaligraficky provedenému textu deklarace. Na svitku s Wallishem spolupracoval jeho asistent Rudolph Sidner.

V období po vzniku Státu Izrael byla vypsaná grafická soutěž na dva hlavní symboly izraelské suverenity: státní znak a vlajku. Wallish se soutěže zúčastnil a ačkoliv jeho návrhy byly blízké těm vítězným, neuspěl. Navrhl však první izraelské bankovky a mince, které vyzdobil jak židovskými symboly, tak motivy místní fauny a flóry. Vytvořil rovněž první izraelské známky s nápisem *Doar ivri* (Hebrejská pošta). Jedná se o sérii devíti známek, které zobrazují židovské mince z období tzv. Druhého chrámu a Bar Kochbova povstání. Každá z těchto známek měla odlišnou barvu, jež označovala hodnotu dané známky. S izraelskou poštou Wallish dál spolupracoval a během svého života vytvořil celkem několik stovek návrhů izraelských známek.

Podílel se rovněž na návrhu oficiálního znaku izraelské policie. Vytvořil také plakáty pro izraelské odbory, politickou stranu

MAPAI a místní obdobu červeného kříže Magen David Adom. Vedle státních nebo sionisticky zaměřených zakázek se zároveň věnoval čistě komerčním projektům. Jako grafik spolupracoval s izraelskými firmami jako třeba Osem, Tnuva nebo ZIM. Na stovkách nejrůznějších, vždy však realistických plakátů, které vznikaly v 30. až 70. letech, je zajímavé sledovat grafický vztah mezi písmem a obrazem, na němž si Wallish velmi zakládal, a také způsob, jak recykloval své dřívější nápady. Například sionistické symboly používal i na reklamách pro ryze komerční produkty. V žádném případě se však nejedná o zneužití těchto symbolů, daleko více to vypovídá o jeho víře v sionismus a jeho ideály, které si Wallish osvojil už během svého mládí.

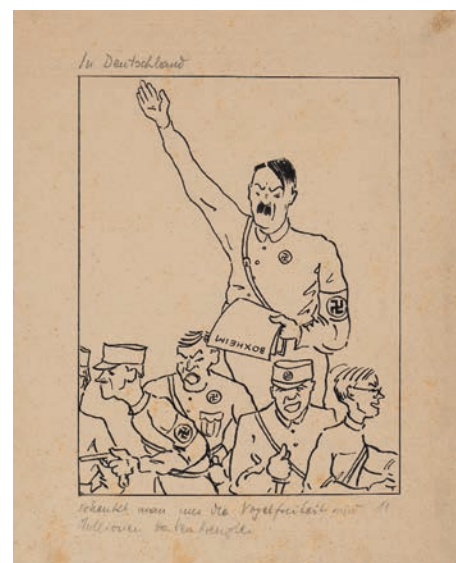
Otte Wallish výrazně ovlivnil izraelský grafický design i celou vizuální kulturu země. Jeho plakáty dnes visí v předních izraelských muzeích a galeriích. Wallishův designerský styl se v průběhu let vyvíjel: zpočátku byl lehce ovlivněn meziválečnou avantgardou, později nastoupil spíše jasný přehledný styl, který se stal poplatný dobovým módním vlnám. I přesto si jeho grafický rukopis vždy zachoval známku vysoké kvality a dodnes je mnohými obdivován, a hlavně napodobován.

EVA JANÁČOVÁ

FOTO archiv autorky
REPRO Eri Wallish

Výstava s názvem Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu trvá do 31. srpna 2026 v Malém Mehrinu (Václavská 232/14, Brno).

Mišloach manot, 1932

Návrh pro KKL, 30. léta

Makabi, 1933

Letní čtení

Petrík Antczak, ilustrace z knihy Kolona

LETNÍ ČTENÍ David Jan Novotný:
Dvanáct kapitol ze židovské literatury:
Od Tóry k Rothovi
KAPITOLA 11 – Procházka po Izraeli **16**

LETNÍ ČTENÍ Ajelet Gundar-Gošen, Jednu noc,
Markoviči **18**

LETNÍ ČTENÍ Případ pana Lály
Petr Eidler **20**

LETNÍ ČTENÍ Židovské anekdoty
Už třikrát mi půjčil pět set zlotých! **22**

David Jan Novotný: Dvanáct kapitol ze židovské literatury: Od Tóry k Rothovi

KAPITOLA 11 – Procházka po Izraeli

Hebrejštiny je jediným jazykem, jímž se kontinuálně hovoří a píše více než tři tisíce let, proto se vrátíme k židovské literatuře psané národním jazykem, jímž se dnes v Izraeli domlouvají všichni Židé (až na výjimky) a který se stal po zřízení nového státu státním jazykem. Ne že by hebrejské psaní opustilo na pár století svět, hebrejsky psali židovští myslitelé jako Rambam – Moše ben Maimon (1130–1208), Raši – rabi Šlomo Jicchak (1140–1105), Jicchak Luria (1534–1572), Izák ben Judah Abrabanel (1437–1508) stejně jako pražský Maharal nebo David Gans.

Jejich spisy mají náboženský charakter, jde o komentáře k Tóře a k Talmudu, což ovšem není naším předmětem, proto se na cestě po Izraeli budeme rozhlížet po literatuře světské, i když v mnohých dílech izraelských autorů je víra a Šechina, tedy Boží přítomnost, patrná. Podstatnou věcí je ovšem sám jazyk. Pokud psali tito židovští myslitelé hebrejsky, bylo to dávno a svět od té doby přinášel nové vynálezy, nové objevy, země nově pojmenování, nová slovesa, přišla průmyslová revoluce, objevily se nové technické prostředky, botanici a zoologové objevovali nové rostliny a živočichy, jimž dali jména. To vše musela hebrejštiny vstřebat a obohatit slovník, který by byl všem k dispozici a kterým by nenáboženští spisovatelé a básníci mohli vyjádřit své myšlenky.

Už koncem devatenáctého a začátkem dvacátého století se objevili v tehdejší otomanské říši, v biblické krajině Zemi izraelské, básníci a spisovatelé, kteří začali psát hebrejsky. A našli se i nadšené sionisté, kteří chtěli užívat svatý jazyk, totiž hebrejštinu, i v nenáboženské literatuře a v běžné komunikaci, tak jak tomu bývalo za biblických dob. Jedním

z nich byl Eliezer ben Jehuda (1858–1922), který chtěl obnovit hebrejštinu považovanou za mrtvý jazyk a užívanou jen v liturgii jako běžný komunikační jazyk. Snažil se vytvořit nový hebrejský slovník a stal se, jak se traduje, obroditelem hebrejštiny, jazyka, v němž bude vznikat nová židovská literatura a poezie. Narážel samozřejmě na problémy, protože přistěhovalci do Země izraelské, ať ještě v době, kdy spadala pod otomanskou říši, anebo později do mandátní Palestiny přicházeli většinou z Ukrajiny a Ruska, z Polska nebo Maďarska, kde se jako hovorový jazyk užívalo jidiš, do nějž logicky vplynuly i moderní výrazy počátku dvacátého století, které nové hebrejštině doposud chyběly.

Už tehdy vznikly povídky, novely a romány, které napsal Josef Chaim Brenner (1881–1921). Staly se populárními, byly přeloženy do angličtiny a francouzštiny, na české překlady zatím čekají. Objevovali se i další autoři, kteří v duchu sionismu propagovali hebrejštinu jako jazyk znovuzrozeného národa. Skutečný rozkvět moderní hebrejské literatury pak nastal se vznikem nového židovského státu po roce 1948. Nový stát potřeboval státní jazyk a bylo zcela logické, který byl zvolen: ten, jímž mluvili praotcové Abraham, Jákob, Mojžíš, v němž psali své básně a žalmy král Šalamoun i král David. Jak píše Daniel Gordis (1959) ve své knize Izrael, stručné dějiny znovuzrozeného národa:

Eliezer ben Jehuda si představoval svět, v němž budou Židé opět mluvit hebrejsky. Troufl si však snít o tom, že budou hebrejsky mluvit miliony lidí a že hebrejšti spisovatelé budou uznáváni za nejlepší romanopisce a básníky? Uměl si představit izraelská knihkupectví s tisíci svazky v jazyce, jímž ještě před půl stoletím skoro nikdo nemluvil?

Hebrejštiny se stala po dvou tisících let oficiálním izraelským jazykem (i když s ním mnozí nově přichodí, především z východní Evropy, měli problémy a raději by zůstali u jidiš) a cesta ke kultivaci jazyka do té doby jen náboženského a jeho přeměně v jazyk literární byla otevřena. Nadto se v novém státě objevila docela nová a doposud v židovské literatuře neznámá témata: války, ale docela jiné, než byly ty dvě světové, válka za nezávislost, šestidenní válka, jomkipurová válka, objevila se témata soužití s arabským obyvatelstvem, staré a v diaspoře neznámé sváry židovských osadníků s arabskými obyvateli, objevilo se téma kibuců s jejich kolektivním životem, téma přistěhovalectví Židů s rozličnými tradicemi z Evropy i Ame-

riky, téma státu a politiky, kterou řídili sami Židé, téma mezinárodních vztahů Izraele, téma sionismus vs. socialismus.

A samozřejmě se objevilo hned s prvními snahami arabských států o likvidaci Izraele téma války a bojů za udržení nově vzniklého státu. Původní idea byla prohlásit v novém státě za úřední jazyk jidiš, které mělo svou gramatiku a prakticky šlo, co se týkalo nových věcí a nových výrazů, s dobou. Jasně o tom svědčí jedna drobná epizoda z povídek Šoloma Alejchema: Tovjeho zeť krejčí Motl dostal jako svatební dar šicí stroj. Je zvykem, ba povinností pronést požehnání nad novým oděvem, novým nádobím, a Motl, šťasten, že dostal šicí stroj, se zeptal přítomného rabína, zda existuje nějaké požehnání pro nový stroj. Rabín se zamyslel, zvedl ruce nad šicí stroj a oddrmolil požehnání za nový nejmašin. Parní válec, strojní puška, secí stroj, elektrická žehlička a tisíce a tisíce dalších předmětů denní potřeby dostaly své jméno nejprve v jidiš, a když nápad s úředním jazykem jidiš z mnoha důvodů neprošel (nejspíš proto, že tímto jazykem hovořily ty nejchudší židovské vrstvy z Polska, Haliče a Bukoviny), musela starobylá hebrejštiny čili svatý jazyk lašon ha-kodeš (לשון הקודש) přijmout tisíce nových výrazů z jiných jazyků, z angličtiny, francouzštiny a arabštiny.

Nebudeme se zde zabývat vývojem moderní hebrejštiny, důležité je, že se hebrejsky naučili psát mladí a noví spisovatelé, kteří se rozhodli z mnoha důvodů užívat jazyk svých dávných prapředků. Jak píše Rut Bondyová ve své knize Boží hody: „Hebrejštiny, svatý jazyk, který se opět stal každodenním, je spojkou mezi židovskou minulostí a přítomností, jazykem židovského osudu, jedním ze základů židovské existence.“

Do generace přeživších, kteří přesídlili v roce 1949 do nově vzniklého Státu Izrael, patřil i Ephraim Kishon (1924–2005), přední a snad nejčtenější poválečný židovský satirik, jehož texty byly za železnou oponou až do počátku devadesátých let dvacátého století čtenářům zcela nepřístupné. O tom, že existuje nějaká nová židovská literatura, ještě k tomu vzniklá v Izraeli, s nímž se socialistické státy po šestidenní válce v roce 1967 ve zlém rozešly, nebylo ani slechu. Upřímně řečeno není moc divu, Kishonův kritický a ironický pohled na socialismus ve Stalínově podání a v podání jeho následovníků byl pro totalitní moc nepřijatelný. Důležité ovšem je, že byl přijatelný pro židovské čtenáře.

Eliezer ben Jehuda při práci na slovníku

Jak to bylo složité s novou hebrejsky psanou literaturou, když všichni milovníci knih byli zvyklí číst židovské autory v jidiš, anglicky, německy, ruský či francouzsky, popisuje svým typickým způsobem Ephraim Kishon v povídce Knižní záplava ze sbírky Inkognito v Praze. Vyprávěč se prochází městem, mívá knihkupectví specializující se na hebrejskou literaturu a tu se pod ním propadne zem. Když se vzpomíná, sedí v knihkupectví, na hlavě obklad, a vedle něj stojí majitel.

„Je mi upřímně líto, že musím zákazníkům získávat takovými prostředky,“ s účastí se omlouval knihkupec. „Sám víte, že lidé dnes čtou stále méně, a pokud přeci jen, pak nějaký zahraniční škvár. Zde se pokoušíme zpřístupnit obecnosti hebrejskou literaturu a jedinou naši možnou cestou jste právě prošel. Abych vás však odškodnil, mohu vám sdělit, vážený pane, že jsme ve prospěch hebrejské literatury zahájili senzační reklamní kampaň. Každý, kdo zakoupí nějakou naši knihu, dostane jako pozornost firmy tučt čerstvých vajec natvrdo. Byl byste nyní tak laskav, vážený pane, a koupil si v našem obchodě knihu?“

„Dobře,“ řekl jsem a vytáhl jsem zápisník, který stále nosím v zadní kapse u kalhot. „Chtěl bych Fanny Hillovou a Radost z diety, jakož i historický román, jehož název jsem zapomněl, ale který má na obálce úžasnou zrzavou ženu, kterou upalují na hranici.“

„Ale promiňte, pane,“ kroutil se majitel knihkupectví, „to všechno přece jsou laciné americké škváry.“

„Vím,“ prohlásil jsem, „ale já beztak žádné knihy nečtu, jen jich několik potřebuji, abych jimi podložil kratší nohu našeho kuchyňského stolu.“

Prodávač je neústupný a zákazníkovi navrhně, že když si koupí hebrejskou knihu, dostane jako prémii pobyt v letovisku Ejlat zdarma. Zákazník smlouvá, chce ke každé hebrejské knize jednoho Asterixe, ale fanatický knihkupec něco takového neakceptuje a vytáhne na zákazníka pistoli. Vtom do jámy před knihkupectvím spadne další chodec, ocitne se v obchodě a náš zákazník zmizí, přičemž si doma všimne, že mu knihkupec napsal do kapsy dvě hebrejské knihy... Drobná povídka zobrazující v kishonovském duchu stav na rodícím se izraelském literárním trhu.

V povídce A Mojžíš pravil Goldsteinovi se Ephraim Kishon vypráví do dávné biblické minulosti k hurování a stížnostem Izraelitů putujících pustinou, že jim bylo v Egyptě lépe a měli tam dostatek masa a okurek. Je noc, skupinky Židů sedí u svých stanů a řeší závažný problém:

Na chvíli zavládlo ticho. Bylo slyšet jen vytí hlídacích psů před táborem. „Aby bylo jednou provždy jasno!“ ujal se Pinky Goldstein znovu slova.

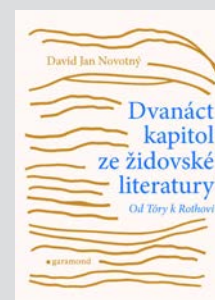
„Odchod z Egypta pokládám prostě za pitomost. Znovu a znovu si kladu otázku: Co tu v poušti mám pohledávat já, Pinky Goldstein, Egypťan izraelského vyznání? Vedlo se mi snad v Egyptě špatně? Proč jsem tam nezůstal?“

„Protože jsi hlupák, Pinky. Proto.“ Do rozhovoru se vmísila Glorie, Pinkyho žena, zatímco si barvila obočí červeným práškovým vápencem. „Jsi lehkověrný hlupák. Kolikrát jsem ti říkala: Pinky, jsi intelektuál. Dozorci ti důvěřují, protože vidí, že nejsi jako ta ostatní pakáž. Mohl sis krásně zachovat své postavení. Ale to ne, on si musí jít do Kanaánu!“

„Miláčku,“ protestoval Pinky Goldstein, „děláš, jako bych chtěl odejít stůj co stůj. Copak jsem Mojžíše neprosil znovu a znovu, aby nás laskavě nechal na pokoji, protože bychom Egypťanům rádi sloužili? Nebylo to nic platné. A že se situace nedala natrvalo udržet, víš stejně dobře jako já. Koneckonců faraon přikázal zabít naše prvorozence.“

Kishonova karikatura biblických stížností, při nichž Židé u každé příležitosti, když se něco nedaří, vyčítají Mojžíšovi, že je vyvedl z Egypta, není samoúčelná. Na procházce po Lower East Side padla zmínka o některých skupinách ultraortodoxních Židů a tradicionalistických chasidů, že zřízení Státu Izrael není dobré, že Svatou zemi řídí židovští gójové, krom toho mnozí přistěhovalci museli v kibucech uprostřed pouště doslova dobývat svůj chléb v potu tváře. Zároveň Kishon s notnou dávkou lehkého černého humoru vyjadřuje jisté zklamání těch, kteří si nový stát představovali jinak, bez počátečních arabských válek, o neřešitelném vztahu Izraelců a usedlých Arabů ani nehovoře. Nadto je tu jeden detail nepřímě odkazující na totalitní státy, zejména Sovětský svaz, odkud mnozí Židé do nově založeného státu odcházeli, nebo přesněji – utíkali. Je to poznámka Pinkyho Goldsteina o tom, že „faraon byl přísný a spravedlivý, kdo pracoval a držel hubu, tomu se nic nestalo“. Krom toho známe ono německé úsloví Maul halten und weiter dienen. O tom, jak se může cítit Žid, který se přistěhuje do svaté země po několika tisících letech, se lze dočíst v Kishonově povídce Na návštěvě u mého mládí ze sbírky Povídky o cizině, v níž popisuje svým typickým způsobem život, místní zvyklosti a obyvatele Itálie, Rakouska, Německa, Švýcarska, Francie, Holandska, Anglie, Ameriky a samozřejmě Izraele. Ve zmíněné povídce se vydává do rodného Maďarska, ale podstatný pro tuto procházku po hebrejsky psané literatuře je autorův popis Izraele:

Izrael je svou podstatou zemí přistěhovalců. Proto tam proces asimilace nového příchozího probíhá v pevně stanovených kolejkách. Je logické, že přistěhovalce se nejdříve zmocní touha po jeho staré vlasti, zejména vinou jazykových potíží. Někdy uplynou celá léta, než novopečený občan začne myslet a psát zprava doleva, to druhé ještě k tomu písmem, jež před tisíci lety vytvořili židovští kněží pokládající hebrejštinu za své soukromé tajné písmo. Hebrejskému Maďarovi se v této fázi salám stává kvazisymbolem sexu krajanskosti, v naprostém protikladu k zeleným nebo černým olivám náboženství, denně v jeho žaludku narážejícím na zuřivý odpor. Po uplynutí delší doby se potom začnou projevovat první

Ukázka z knihy:
David Jan Novotný,
Dvanáct kapitol ze židovské literatury:
Od Tóry k Rothovi
Dvanáct kapitol ze židovské literatury je vlastně velmi dlouhou procházkou po literární krajině. Knihu lze číst popořadě,

protože se řídí časovou osou od biblických dob po současný Izrael, anebo na přeskáčku, jak které období a literární díla čtenáře zajímá, či si v ní jen tak listovat a nechat se inspirovat rozmanitými příběhy z různých časových období. Jako antologie textů by kniha především měla čtenáře vyzvat k tomu, aby po nějaké knize či knihách, blízkých jeho srdci, sáhl a přečetl si je. Nakladatel: Garamond

Ephraim Kishon ve své kanceláři

povzbudivé známky: přistěhovalci, který už není přistěhovalcem tak čerstvým, se jedné noci zdá, že hovoří – samozřejmě plynou maďarštinou – s Ben Gurionem blahé paměti a dozvídá se tak, že tato osobnost vlastně byla jeho dědečkem a členem kibucu Kiskunfélegyháza.

Ephraim Kishon tu popisuje zcela přesně a s jistým humorem situaci nejen přistěhovalců, ale ještě víc spisovatelů, kteří se museli v nové zemi naučit krom biblické hebrejštiny, kterou třeba znali, ještě tu běžnou, tedy nikoliv pouhý jazyk s jeho gramatickými pravidly, ale především řeč, kterou se mluví a píše. Ephraim Kishon v hebrejštině napsal čtyřicet knih a nebyl prvním z těch, kteří dříve psali jinými jazyky a k hebrejštině se museli propracovat.

Ajelet Gundar-Gošen, Jednu noc, Markoviči

Zatímco v kanceláři zástupce velitele Irgunu pomeranče uhnívaly, Soňa stojící na pláži vzkvétala. Mořský vzduch jí svědčil. Slunce jí zářilo mezi ňadry. V tvářích se neustále červenala z příválu kleteb, kterými častovala Zeeva Feinberga. Především to však byla bezvyslednost jejího počínání, naprostá nahodilost očekávání a čistá absurdita, které jí rozproudily krev a dodaly životní sílu. Na konci týdne, když se zástupce velitele Irgunu vrátil a zaklepal u ní na dveře, připadal si jako někdo, kdo se ztratil v citrusovém sadu. Usilovně si lhal do kapsy a přesvědčoval se, že to v žádném případě není zrada na jeho nejlepším příteli Feinbergovi. Odjakživa se o vše, co jim přišlo do cesty, dělili – ženy, příběhy, lahve s alkoholem –, proč by tahle měla být jiná než ostatní? Jenže stejně věděl, věděl, i když nechtěl, že je jiná. Nakonec, když už hrozilo, že jej vůně pomerančů připraví o rozum, vyhodnotil, že se celá záležitost vymkla kontrole. Soňa není víc než další přítelkyně Zeeva Feinberga (který se teď nepochybně plaví do Palestiny na ženských lodních pelestích) a bude jen rád, když ji zástupce velitele Irgunu v době jeho nepřítomnosti trochu zkontroluje. Zeev Feinberg přece bude umět ocenit přítelovu obětavost, když se trmácel až na sever, aby strávil trochu času s ženou, která měla od sebe oči vzdálené o milimetr víc, než bylo považováno za pěkné. Když stál na prahu jejích dveří, málem si to rozmyslel. Bezmála hodinu stál ve stínu a pozoroval petrolejku v obývacím pokoji. Potom se rozhodl vystoupit z temnoty do světla a za klepal na dveře. Sonin hlas se zeptal: „Kdo je tam?“ Zástupce velitele Irgunu na chvíli zaváhal, jak na otázku odpovědět, a potom řekl: „Efrajim.“ Když Soňa otevřela dveře, nepoznala jej. Nebylo v něm nic z muže, s nímž se před týdnem seznámila. Sebejistota a nabubřelost byly pryč a nahradila je koktavá neobratnost, která jí připomínala první kroky telete pár minut po narození. Bez váhání se mu oddala, ačkoliv ji jeho vděk přiváděl do rozpaků. Byl příliš pohledný na to, aby jakoukoliv ženu žádal o slitování, a skutečnost, že ze všech žen žádal o slitování právě ji, v ní spíš než potěšení vzbuzovala rozpaky. Svědomí ji v každém případě netížilo. Neradovala se z pomsty ani necítila vinu ze zrad. Cítila jen tělesný klid z uspokojení. Zeev Feinberg unikl před hrozbou Avrahama Mandelbauma před více než třemi týdny, a ačkoliv Sonino tělo nepůsobilo na ty, kdo je spatřil, žádným zvláštním dojmem, pro ni samotnou bylo zdrojem nezanedbatelného potěšení. Nebyl žádný důvod, aby se na něj jen prášilo. Kvůli Feinbergově cestě trávil večery v křesle,

čajem zapíjela sucho v hrdle po náročném dni a smáčela růžový prst ve sklenici s medem. Stejným prstem hladila Feinberga na podbřišku a potom jej přesouvala mezi svá stehna. Teď, v jeho nepřítomnosti, zůstalo její tělo osiřelé a byla mu dlouhá chvíle. Feinberg ji sice nejednou navštívil ve snu a ona na oplátku přicházela za ním, když ležela za svítání v posteli, jenomže pomyslné pohlazení se nevyrovná skutečnému. Ať se jí v představách odehrál sebedivočejší akt lásky – nezanechal na těle žádnou stopu. Přítom měla Soňa právě stopy lásky skoro stejně ráda jako samotný akt. Když v poledne stála na poli, vrhla kradmý pohled na škrábanec, který Feinberg zanechal na jejím prsu, na kousanec zdobící jí břicho. Tak se konejšila vzpomínkou na stopy noci, pozdrav měsíce, když jí na hlavu pražilo slunce. Jenomže teď byly noci tiché a její tělo neneslo žádné stopy. Přítomnost dobrého přítele Zeeva Feinberga v její posteli jí navíc připadala namístě: Jeden odjel, druhý přišel splnit jeho povinnost. Dokonce i poličku, kterou Zeev slíbil, že opraví, spravil před spaním zástupce velitele Irgunu. Podobně jako prve Zeev Feinberg i zástupce velitele Irgunu zjistil, že Sonino tělo je studna živé vody. Pil z ní a nemohl řízení uhasit. Ale když se druhý den ráno probudil, byla postel prázdná. Nadarmo hledal Soňu v domě i na cestách mošavy – už zaujala své místo na mořské břehu a s čerstvými silami z plna hrdla klidně a toužebně nadávala Zeevu Feinbergovi a proklínala jej.

Když se Jaakov Markovič a Zeev Feinberg vyloдили, jako by dostali na molu závrť. U cestujících po moři je to známý jev, a tak mu nepřikládali žádnou důležitost. Jenomže hlava se jim točila i následující den. A další. Nakonec Zeev Feinberg prohlásil, že zakořpaný pes není v lodi, nýbrž na souši, kde stojí. Pili kávu u malého stolku, skřípajícího pod vahou Zeeva Feinberga. Horní část jeho těla zabírala celou desku a jeho kudrnatá hlava zdobila střed stolu jako okrasná rostlina, kterou zapomněli zastříhnout. Vzhledem k situaci na stole musel Jaakov Markovič držet svůj šálek kávy, šálek Zeeva Feinberga, dvě dezertní vidličky a jeden krémový dort. Zázračné zachování rovnováhy by mu jistě vydělalo pár drobných, kdyby výstup předvedl na vedlejší náměstí, kde Zeev Feinberg vysypal tucet mincí do klobouku umělce, který zůstal dobrou čtvrt hodinu stát bez hnutí. Jaakov Markovič jej sledoval s rostoucím neklidem, málem jej popadl za ramena, zatřásl jím a zakřičel: „Hni sebou, človče! Nestůj tu jako Golem v době, kdy se všechno neustále mění, buď jiný, jiný!“ Zeeva Feinberga naopak zázračná nehybnost

naplnila nadějí, obdivoval schopnost toho muže otočit se zády k ruchu ulice, ke kolemjdoucím, kteří se snažili, aby se přidal k jejich smíchu, něco mu vyprávěli, popichovali jej nějakou poznámkou. Musí ho neuvěřitelně svrbět jazyk.

Ve chvíli, kdy odvrátili pohled od umělce, dostal Zeev Feinberg opět závrť. „Pojď, sedneme si,“ řekl Jaakov Markovič, a tak se stalo, že držel horu porcelánových talířků a kávu a dort, zatímco Zeev Feinberg se svalil na stůl, aniž projevil sebemenší snahu se zapojit. Zpod kudrn se ozývalo nejasné mumlání a Jaakov Markovič se předklonil, aby jej lépe slyšel. Vtom hora v jeho rukách ztratila rovnováhu a zřítíla se na vyleštěnou podlahu kavárny. Zvuk rozbitého nádobí zněl Jaakovu Markovičovi jen o něco méně hlasitě než okna roztržštěná při křišťálové noci. Rozzlobená servírka si to k němu přihasila, svírajíc v ruce koště jako oštěp. Jaakov Markovič jí věnoval nezdařilý provinilý úsměv. Když se shýbla, aby posbírala střepy, pohlédl jí na prsa a připadal si jako nemluvně. V přítomnosti těchto žen se pokaždé cítil jako nemluvně, zosobňovaly pohotovost, řád a pořádek, vydávaly nakyslou vůni mléka a na zástěrách jim ulpávaly drobky zákusků. Jaakova Markoviče kavárenské servírky přitahovaly a odpuzovaly stejnou měrou, ony mu ale nikdy nevěnovaly jediný pohled, kromě případů, kdy něco rozbil; to jej potom jejich pohled nenávisťně probodl předtím, než se sehnuly uklidit střepy a prsa jim vykukovala zpod nakvašené mumlajících úst. Zatímco se Jaakov Markovič zmítal mezi sladkými prsy a ostnem studu, všiml si, že Zeev Feinberg si s hlavou na stole něco drmolí pro sebe, vlastně nepřestal drmolit od chvíle, kdy spustil.

„Co říkáš?“

Zeev Feinberg konečně zdvihl hlavu, vůbec si nevšímal zničeného krémového dortu ani střepů na zemi, zběžně uznale pokýval směrem k prsům servírky a obrátil se na Jaakova Markoviče: „Říkal jsem, že se mi tu nelíbí, Markoviči. Vůbec se mi tu nelíbí.“

Jaakov Markovič si dovolil o přítelových slovech zapochybovat. Za pět dní od vylodění přibral Zeev Feinberg pět kilogramů, vyspal se s pěti ženami, nalil do sebe pět litrů tvrdého alkoholu. Stejně jako ostatní mladíci na lodi dostal i on jakýsi bulimický záchvat a zahltl své smysly všemi lákadly pevniny předtím, než bude nucen vyzvrátit je a vrátit se do Palestiny.

„Zvláštní, vid?“ Zeev Feinberg mluvil na Jaakova Markoviče, zatímco očima znovu sledoval servírčin dekolt. Pod bílou pokožkou prosvítala namodralá spleť jemných

žilek. Poté, co chvíli obdivoval mistrovské dílo, se znovu obrátil na kamaráda: „Víš, Markoviči, vrátit se do Evropy je jako vyspat se znovu se svou chlapeckou láskou. Jsi natěšený, stýskalo se ti a nejsi schopný přiznat si, že už neexistuje. Marně budeš pronikat do jejího těla, marně jí budeš hledět do očí, najdeš tam leda slabou ozvěnu ženy, kterou jsi kdysi miloval, nic víc. Od chvíle, kdy jsme přijeli, chodíme s klukama na místa, která jsme znávali, pijeme nápoje, které jsme kdysi pili. Šeptáme slečnám stejná žádostivá slůvka. Marně. To proto ta závrať, kamaráde, proto se od chvíle, kdy jsme přistáli, motáme jako opilí. Kvůli tlakovému rozdílu mezi tehdy a nyní nám zaléhají uši a ztrácíme rovnováhu!“

Jaakov Markovič slabě přikývl, pohledem bloudil po namodralé spleti žilek v servírčině výstřihu. Nikdy v životě se mu nepodařilo vyspat se se svou chlapeckou láskou, nedařilo se mu pochopit, co vidí Zeev Feinberg špatného na tom, aby se něco takového opakovalo. Najednou se však žilky výstřihu spojily a přišlo mu, že připomínají korunu stromu na dvoře jeho rodného domu, a v tu chvíli to pochopil. Většinu dětství strávil bojem s tím stromem, který mu připadal jako nejvyšší strom na světě. Jizvy na kolenou byly přímým důkazem o jejich vztahu: Tady si ublížil, když se pokoušel vylézt na něj z pravé strany, tady se zranil, když se jej snažil dobýt z větve nalevo, a tady si to všil silou malého kluka, který se snaží znovu a znovu vylézt na strom a nikdy se mu to nepovede, vyřizoval s kmenem. Noční můry malého Jaakova Markoviče se nelišily od můr ostatních dětí, ale hezké sny se odehrávaly ve větvích stromu. Noc co noc se mu zdálo o zelené koruně, o tisících lístcích, kterých se nikdy nedotkla lidská ruka a které se chvějí, když hlava Jaakova Markoviče najednou vykukne mezi větvemi. Strom k němu promlouval desítkami odstínů zelené a Jaakov Markovič mu láskyplně odpovídal. Z koruny byl výhled do všech světových stran a Jaakov Markovič hleděl na lední medvědy na severu, na oceán, hory a hrady se špičkami věží sahajícími až do nebe. Dole, za ptačími hnízdy, skryšemi skřítků, za listovím a větvemi poblíž tlustého kmene stáli jeho rodiče. Jejich obličejové byly ve snu rozostřené, ale slova jasně zřetelná. Matka křičela: „Drž se pevně“ a otec křičel: „Opatrně“, ve skutečnosti však říkali: „Jaakove, malý Jaakove, jsme tak rádi, že jsi vylezl až tam.“

Odstěhovali se odtamtud, když mu bylo deset, a znovu se tam vrátil ve dvaceti. Dospělý Jaakov Markovič rychle obešel drolicí se omítku, nevěnoval pozornost růžím na zahradě ani cizímu spodnímu prádlu na šňůře a zamířil za svým stromem. Nejdřív si myslel, že ho vyměnili, že stejně tak jako noví majitelé vyměnili obrazy na stěnách a prádlo na šňůře, přivezli si i nový strom a dali jej na místo starého. Avšak když si s hrůzou prohlédl kůru na kmeni, když v ruce promnul jeden list, nemohl popřít, že se jedná o tentýž strom. Tentokrát nemusel bojovat.

Ani ne za minutu už se rozhlížel z koruny, větve sténaly pod jeho vahou. Pod ním se rozprostíraly přilehlé zahrady, lány barevného prádla a děravé střechy. Po ledních medvědech a skřítcích nebylo památky, ale na sousedčině dvorku viděl hladovou kočku, jak se marně pokouší ulovit holuba. Jaakov Markovič slezl ze stromu a na zahradu už se nikdy nevrátil.

O sedm let později, v nóbl kavárně, kde narušil klid, pohlédl Jaakov Markovič na korunu stromu, která se na okamžik objevila na prsou servírky. „Máš pravdu, Feinbergu,“ řekl. „Člověk se nesmí vracet na místo, které miloval.“ Už se chystal navrhnout, aby se vrátili do pokoje v hostinci a neopouštěli jej, dokud se nesetkají s ženami, které si měli vzít, aby se otočili zády k přítomnosti ničící minulost, když v tu chvíli se Zeev Feinberg usmál pod knírem jako někdo, kdo právě učinil rozhodnutí, vstal a nabídl servírce, že jí pomůže.

Jmenovala se Ingrid a měla velice komplikovaný duševní život, který Zeeva Feinberga ani trochu nezajímalo. Měli spolu strávit celé odpoledne a noc, aniž by se mu slovem zmínila o básních, které psala do šuplíku, a stesku po otci, který odešel, když jí bylo šest. Za měsíc po jejich setkání už si nepamatovala, jak se jmenoval, a on by ji nepoznal, kdyby se potkali na ulici (ačkoliv šance by byly větší, kdyby se sklonila k zemi ve stejném úhlu, z jakého ji pozoroval v kavárně). Jejich setkání bylo tak bezvýznamné, že se stejně dobře ani nemuselo uskutečnit. Vlastně se možná opravdu neuskutečnilo.

Přesto setkání Zeeva Feinberga s Ingrid, jejíž příjmení není známo, někoho hluboce ovlivnilo. Byl to Jaakov Markovič. Když na malý stolek přistál další krémový dort, kráčel Jaakov Markovič sám k hostinci. Ano, i předchozí večery kráčel k hostinci sám, tentokrát však byly jeho kroky těžší. Kdyby někdo z nocležníků viděl Jaakova Markoviče přicházet, určitě by si řekl – tady se někdo přejedl. Pomalá chuze a ruka na břicho jako by toho byly důkazem. Ale břicho Jaakova Markoviče bylo přeplněné samotou, ne jídlem, ta mu ztížila krok a kvůli ní zamířil do pokoje. Kdyby byl doma v mošavě, vyšel by teď na dvorek a nakrmil by holuby. Když vám z dlaně zobe živý tvor, necítíte se sami. Evropské holuby ale krmit nechtěl. Na jeho vkus byli příliš okázalí, až nabubřelí a z určitého úhlu pohledu mu silně připomínali říšskou orlici. S tím si šel Jaakov Markovič lehnout. Noc byla chladná, hřála jej duchna a sebelítost, která mu rozmrazila nohy lépe než husí peří. Pořád dokola mu v hlavě vyvstávala vzpomínka na výstřih sehnuté servírky, na spleť namodralých žilek, na které by zadrnkal jako na harfu. Hrál na servírčina prsa nejružnější melodie, až se z nich v jeho představách stal obří notový sešit, jako měl jeho otec a do něhož směl jen občas nakouknout.

Když se dokonale obeznámil se servírčinými prsy, rozhodl se Jaakov Markovič přemítat o dalších prsou. Nejprve vzal

Rachel Mandelbaumovou a potom majitelku hostince, skutečná prsa jej však brzy omrzela a oddal se úvahám, co by kdyby. Například zítra se má setkat s dvaceti židovskými dívkami, které přijeli zachránit před nebezpečím. Devatenáct žen vděčných obecně a jedna – ta, co se s ní ožení – vděčná zvláštním způsobem. Pro pořádek Jaakov Markovič postavil prvních devatenáct vedle sebe a jednu po druhé si je prohlížel, aniž se dlouho zabýval rysy ve tvářích. Když však došlo na dvacátou dívku, nesebral kuráž, aby se jí podíval na prsa. Sice jen na papíru, během záchranné akce, pouze po dobu plavby, ale přesto – je jeho ženou. Není přece slušné, aby si člověk prohlížel prsa ženy bez jejího svolení, jako by to byla sklánějící se servírka v kavárně. Místo toho jí Jaakov Markovič dlouho hleděl do obličej. Byl zároveň zručným malířem a horlivým pozorovatelem, kreslil v představách linky a zároveň žasl nad jejich krásou.

Stejně jako byl obličej Jaakova Markoviče průměrný, stejně jako na něm ani na okamžik nespočinul letmý pohled, byl pomyslný obličej té dívky přesným opakem. A protože si člověk nemůže představit něco, co nikdy neviděl, byl obličej jeho nastávající na následující tři týdny dechberoucí skládankou jemu známých tváří. Přiřkl jí rty Gily Šecmanové, plné jako přežralý fík, mamčin drobný a dokonalý nos, Joniny rudé tváře, jejichž červeně dráždila i býky, a Faniny vlasy, kvůli kterým strkal ruce do kapes, aby ji nepohládl. Nakonec zbyly jen oči, kterými se Jaakov Markovič zabýval celé dvě hodiny. Modré mu připadaly studené, zelené zlé a hnědé fádni. Ahuva měla oči příliš velké, Fania moc malé a z matčiných očí nedokázal odstranit čišící zklamání. Nad ránem se nadchl pro nápad dát jí Soniny oči poté, co je o milimetr přiblížil. Když Jaakov Markovič konečně pohlédl na obličej poskládaný z jednotlivých dílků v plné kráse, pocítil teplo, které nesouviselo s husím peřím ani sebelítostí. Byla to naděje.

Ukázka z knihy:
Ajelet Gundar-Gošena, Jednu noc, Markoviči

V předvečer druhé světové války vyplouvá loď s dvaceti mladými muži, aby zachránili dvacet žen z nacismem ohrožené Evropy. Když se pak

Jakov Markovič, naprosto nevýrazný muž, ožení s Bellou Zeigermanovou, nejkrásnější ženou, jakou kdy spatřil, začnou se věci komplikovat. Nakladatel: Garamond

Případ pana Lály

Petr Eidler

Na dlouhou cestu jsme vyrazili v sobotu časně ráno od Halochemu, židovského domu pro přeživší. Nacházel se poblíž Nového židovského hřbitova u stanice metra Želivského. Pobývali v něm poslední přeživší holocaustu už společně s příslušníky tak zvané druhé generace, jejichž zdravotní stav neumožňoval, aby zůstali v domácím prostředí.

Zabalil jsem si pár nezbytných věcí na dva týdny, náhradní spodní prádlo, dvojce plátěné kalhoty, plavky, dobré tenisky, lehkou bundu a pro každý případ malý notebook. Vešlo se mi to do ruksaku. I když jsem to měl k Halochemu ze svého bytu blízko, dorazil jsem na poslední chvíli.

Zasmušilý řidič neurčitě středního věku postával s rebecin Bergerovou před minibusem a cídil hadrem sklo dálkových světel.

„Vy od nich nejste, že jo? To je hned vidět.“

Pak se obrátil na rebecin: „Takže jsme komplet a můžeme konečně vyrazit?“

Přikývla a nenápadně mi naznačila, abych si nerudného řidiče nevyšiml.

Uvnitř mikrobuse už čekalo na odjezd devět lidí. Tři dámy včetně rebecin, jedna dívka, pan Lála a další čtyři pánové. Všechny jsem zdvořile pozdravil a zamával jim pravicí.

Lála seděl s panem Arturem Rubinovičem, sympatickým prostořekým tlouštíkem, se kterým jsem měl tu čest se před několika lety seznámit. Muselo mu už být přes osmdesát a zdál se být ze všech účastníků nejstarší. Ze mě tak spadla povinnost sdílet se svým parťákem dvojsedadlo a poslouchat nekonečné hodiny jeho řečnění.

Bergerová mi ukázala na volné místo vedle sebe. Proti tomu jsem nic neměl a uvelebil se. Sedadlo do uličky mi vyhovovalo, mohl jsem tam natáhnout nohy.

„Už jsem měl strach, že jste zaspal,“ houkl na mě zezadu Lála.

Bergerová považovala za slušné nás dva ostatním představit. Uvedla nás jako své dobré známé, kteří se už nějaký ten rok pohybují kolem jejich komunity.

„Zvlášť když se objeví nějaký ten mord,“ zavtipkoval do toho Rubinovič.

„Ale no tak, Arture, nemaluj čerta na zeď,“ pokárala ho s úsměvem rebecin. „Čekají nás krásný dva týdny odpočinku a poznávání.“

„Žádný mord se konat nebude, tihle pánové mě mají totiž na starosti. Jsou od fochu,“ pravil Klausner. „Tak jim držte palce, aby to zvládli.“

Ostatní se zasmáli, neboť to považovali za žert.

„Tihle dva milí pánové mi budou skutečně pomáhat, protože sama bych na vás taky

nemusela stačit. Co si budeme povídat, známe svý pappenheimský.“

Ostraha na vrátnici zvedla závoru, mikrobuse projel branou a ocitl se na Vinohradské. Pokračovali jsme Prahou na výpadovku ve směru na Plzeň. Než jsme se vymotali městem, rebecin pronesla menší uvítací proslov.

„Podívejte,“ řekla s potutelným úsměvem, „musíme spolu vydržet dva týdny a nerozhádat se. Mám už s váma svý letitý zkušenosti, takže vím, že to je úkol nad lidský síly. Mám vás prokouknutý do morku kostí.“

„Co to je za řeč?“ zvolal Rubinovič naoko pohoršeně, „jako kdybysme ti někdy něco provedli!“

„Ty raději nic neříkej,“ okřikla ho rovněž s úsměvem Bergerová. „Shrnu to. Budeme se k sobě chovat slušně, nikoho nebudeme pomlouvat, natož kritizovat.“

„Ani kdyby to byla pravda?“ nedal si pokoj Rubinovič.

„Ani kdyby to byla pravda. Prosím vás o jedno – víte, jaká je teď doba. Nikde zbytečně neprovokujte, doporučuju, abyste si strčili řetízky s Davidovou hvězdou raději pod oblečení. Ve Francii sice žije největší evropská židovská komunita, ale bezpečno tam pro násince úplně není.“

„To přeháníš,“ ozval se ženský hlas zezadu. „Když jezdím za nákupy do Paříže, nikdy se mi nic nestalo.“

Rebecin se ke mně sklonila a šeptem mi prozradila, že to je Miriam Poláková, *femme fatale*, jak jí někteří říkají na obci. „Považuje se za arbitra elegance a šarmu.“ A ještě tišeji dodala, že Erik je v pořadí už její třetí manžel. „A kde je bezpečno? Akorát tak v hrobě,“ poznamenal Klausner.

„Opatrnosti není nikdy nazbyt,“ pokračovala rebecin.

„A to nejdůležitější. Po dobu výletu se zakazují jakýkoliv hovory o politice, máme po volbách, tak to nemusíte řešit. S cizíma i mezi sebou. Na tom trvám!“

„To by se mělo tesat do mramoru,“ zaslechl jsem zezadu ženský hlas.

„Děkuji, Hanko. Dáváte mi na to všichni ruku?“

Ozvalo se několik slibů.

„O čem se teda smíme bavit, pokud se můžu zeptat?“ osmělil se menší muž na zadním sedadle.

„Milý Tomáši, vezmeme si příklad z Angličanů. Doporučují se témata jako počasí, cestování, vaření, koníčky, doprava, prostě nekonfliktní záležitosti. A čemu se gentleman vyhne, jsou řeči o politice, náboženství, sexu, penězích a zdravotním stavu. Zvlášť se zakazuje pomlouvání přítomných a nepřítomných. Všichni víme, co je *lašon hara*.“

„Takže budeme držet dva týdny bobříka mlčení?“ otázal se další decentně působící štíhlý pán, který seděl vedle Miriam Polákové. Rebecin mi potvrdila, že jde o jejího manžela.

„To by ti přece mělo vyhovovat, Eriku!“ napomenula ho vedle sedící elegantní dáma.

„Každej jsme nějaký a já nehodlám řešit vaše konflikty. Děkuju za pochopení,“ ukončila konverzaci Bergerová a zase si dřepala. „Bude to houby platný, ale musela jsem jim to říct,“ šeptla mi s povzdechem a nasadila si na oči sluneční brýle.

Josef Klausner seděl s mladou slečnou dvě řady za námi. Otočil jsem se a kývl na něj. Pokusil se o úsměv, a dokonce zvedl ruku, jako kdyby mi kývnul. I vedle sedící dívka zdvořile přikývla.

„To je Debora Telliezová,“ šeptla mi nenápadně Judita, „premiánka našeho Lauderova gymnázia. Její otec je Francouz, ale holka žije s matkou Noemi a bratrem Markem v Praze. Mark teda drží v poslední době spíš s otcem a větší část roku tráví s ním někde na statku. Zaslechla jsem, že manželství jejich rodičů byla spíš Itálie než pohodová Francie. Je rozumný, že to Telliezovi provozují takhle na dálku. Konflikty jsou tím pádem minimální. Když se otec s matkou hádají, odnášejí to vždycky děti. A často pak totéž opakují ve svém manželství.“

„Židí se přece rozvádět můžou, ne?“

„A jak rádi,“ zaculila se a pobaveně zamrkala. „V tom jsme maximálně pokrokoví. Potvrzuju z vlastní praxe. Ono není nad dobré rozvod. Jenže u Telliezových je ještě ve hře byznys. Sébastien sice podniká kdesi na jihu Francie, ale nějaký obchodní zájmy má i v Čechách, vozí sem pro mlsný jazýčky v luxusních restauracích všechny ty vybraný lahůdky, co Frantičí produkují.“ Zamyslela se a naklonila se ke mně. „Doufám, že mezi tím nejsou *trejfe* ústřice, krevety nebo nedej bože žabí stehýnka či *foie gras*. No a Noemi pečuje o to, aby tu měl odbyt. Shání mu zákazníky, dělá influencerku na sociálních sítích... Vidíš, musím se Debory nenápadně zeptat, jestli sem náhodou neexportují i tyhle nekošer *trejfe* produkty.“

„Proč by nemohli?“ Připomněl jsem jí, že prvním velkovýrobcem slavného uherského salámu byl přece od druhé poloviny devatenáctého století židovský řezník a obchodník Márk Pick.

„Doufám, že to nikdy neochutnal. Už jen při té představě mi běhá mráz po zádech,“ rebecin se pobaveně plácla do stehna. „Kdyby dal Telliez svý ženě *get* a ukončil tak podle halachického práva jejich svazek, přišel by o zdejší trh,“ pokračovala už vážně. „Takže si každej z nich raději žije po svém a mají z toho

užitek. Snad to tak Noemi i Sébastienovi vyhovuje. Já se jim rozhodně do ničeho nepletu.“

Podíval jsem se znova na Deboru, zabrounou do hovoru s Klausnerem. Byla to velmi hezká, ovšem sedmnáctiletá slečna. Měla jemné pravidelné rysy s úzkým nosem a plnými rty, tmavohnědé vlasy byly střižené nakrátko. Nosila velké nápadné brýle, které jí slušely. Bílé triko s nepříliš nápadným nápisem *Beverly Hills Balenciaga* měla zastrčené do plandavých džínů.

„Muselo stát majlant, to víš, papá holku rozmazluje,“ podotkla Judita s evidentním nesouhlasem. „Rodiče by si neměli děti takhle kupovat.“

Mě spíš zajímalo, jak to, že Debora není ve škole, nejsou už přece prázdniny ani svátky. Rebecin neznala odpověď. Nějak si to musela ve škole zařídit, ale vzhledem k tomu, že je dobrá zákyně a tohle se může považovat za zlepšení konverzačních schopností ve francouzštině, jí to bylo povoleno.

Dobrou hodinu jsem sledoval okolní krajinu. Bergerová mezitím snědla svačinu, omlouvajíc se, že se ráno nestihla nasnídat. Když si otřela ruce do ubrousku, zeptala se mě na Klausnera. Popsal jsem náš předčasně ukončený výlet po vlastech českých a moravskoslezských a výstup, který mi udělal, když jsem přišel na hotel o pár minut později, než požadoval.

„Víš, on se sice narodil po válce, takže nemá za sebou koncentrák a všechny ty hrůzy, co museli zažít jeho rodiče, ale pravdou je, a je to paradox, že tahle druhá generace na tom bývá psychicky ještě hůř než přeživší.“

Řekl jsem, že jsme už na téma předávání traumatu z generace na generaci s Lálou mluvili.

„Je o tom sepsaná celá řada studií. Mám pocit, že Klausner chodil nějakou dobu do naší terapeutické skupiny k doktorce Břizové, která se těmhle lidem věnuje. Ale jestli tam s ním vydrželi nebo on s nima...“

Poznamenal jsem, že s ním opravdu není snadné vyjít. „Ostatně,“ ztišil jsem hlas, „proč s ním nejede někdo z rodiny? To si paní Duxová musí najímat Lálu, potažmo mě, abysme Klausnerovi dělali strážného anděla? To se nemohla utrhnout z práce?“

„Proč asi? Hádej!“

„Protože se s ním nesnese.“

„Obávám se, že Jitka a její holka si s ním užily nesrovnatelně víc než ty. Když dělal Josi na obci *mašgiacha*, Duxová, tehdy ještě za svobodna Klausnerová, si chodila stěžovat na obec na sociální, že je tyranizuje a kdesi cosi. Dokonce chodila k psychiatrovi, protože se na ní otcovo chování podepsalo úzkostma a myšlenkama na sebevraždu. Docela se divím, že se na někoho takového úplně nevykašlala.“

Namítl jsem, že to je přece její otec, její krev.

„Je to strašný, ale někdy je lepší na příbuznost zapomenout,“ prohlásila Bergerová. „I když to zní hrozně, tak toxickéj vztah tě

může stáhnout úplně na dno. Jenže to si Jitka musí sama rozhodnout, co udělat. Dokonce si nejsem jistá, jestli bych měla právo jí něco takového radit.“

„Klausnerovy problémy teda začaly dřív? Duxová nám totiž tvrdila, že se jeho stav nápadně zhoršil až v posledních měsících.“

„To neumím posoudit, naštěstí s ním nejsem tolik ve styku. Dřív chodil na obec častěji, teď občas na oběd nebo německou konverzaci. Problémy ale kolem něho byly vždycky. Najednou to mohlo vygradovat. Stárneme, hůř se přizpůsobujeme a blbneme.“

„Nepřekvapilo tě, že se přihlásil na zájezd?“

„Docela jo. A udělal to skoro na poslední chvíli,“ zopakovala rebecin a povzddechla si. „V důsledku toho to skrečovali manželé Kohnovi, což mi přišlo líto. Nemůžeme ale nikomu zakázat, aby s náma jel. Nu,“ povzddechla si, „ještě že seš tady i ty s panem Lálou, nějak to zvládneme.“

„Co by tak mohl provést? Pohádat se s ostatními?“

„To je ti málo? Víš, jak dokáže být arogantní? Může to svým chováním úplně rozložit.“

„Pistoli s sebou, doufám, nevzal.“

„Pistoli?“

„Jo, doma jsem ji u něj zahlédl.“

Povzddechla si. „Se zbraní určitě vycestovat nemůže. Kdyby mu ji našli...“

Zapochyboval jsem, že by nás někdo na hranicích kontroloval. Rebecin prohlásila, že Švýcaři jsou toho schopní.

„Že se posadil ausgerechnet vedle týhle mladý holčiny.“

„Závidíš? Ty by sis vedle ní nesedl?“

Připustil jsem, že ochotně a rád.

„No vidíš, nezavidí. Josi byl vždycky na ženský, to ale není v mém stádečku nic výjimečného. Ostatně býval to pěkný chlap. Koneckonců na svůj věk je pořád štramák,“ dodala. „Udrží se v kondici, chodí pěkně oháknutej, moc ani nešediví...“

Trasa vedla po dálnici přes Rozvadov na Norimberk, Stuttgart do švýcarské Basileje, kam jsme měli dorazit odpoledne a zůstat do druhého dne. Každé dvě hodiny jsme zastavovali na nějakém dálničním odpočívadle, aby si řidiči odpočinul a my měli možnost občerstvení.

„S Rubinovičem je docela zábava,“ konstatoval Lála, když jsme vedle sebe popíjeli v motorestu espresso.

„Představ si, že znal z Terezína Klausnerova otce Huga. Tenhle Hugo Klausner tam hrál za fotbalovej manšaft řezníků a na tak zvanou terezínskou ligu se chodil koukat nejen on jako čtyřlété prcek, ale kolikrát i esesáci.“

Zapochyboval jsem, že by si to mohl pamatovat.

„Coby ne, já si dokonce pamatuju, jak jsem sál mateřský mlíko,“ vychloubal se Lála. „To víte, řezníci, to byla v ghettu elita, takže hrát za ně mělo své výhody. Dostal ses k nějakýmu žvanci navíc a jako čutálista ses těšil

velký úctě, obdivu slečen i některých dam, nemluvě o závisti vrstevníků.“

„No vida,“ pokýval jsem bez valného zájmu. „To jsme přece věděli, že Hugo Klausner, Josiho otec, byl v Terezíně.“

„Dokonce se tam dostal jako osmnáctiletý kluk hned s prvním transportem, *Aufbaukommandem* čili Ak, v listopadu jednačtyřicátýho. Byli to hlavně židovští řemeslníci a technici. Měli pak dlouho privilegium, že je nezařazovali do transportů na východ.“

„Já vím. Hodně jich taky díky tomu přežilo.“

„Akorát že ta ochrana jednou přestala platit,“ poučoval mě Lála a dopil posledním lokem kávu. „Hugo Klausner měl tu kliku, že zrovna jeho z celý famílie do Auschwitzu neodlífrovali.“

„Říkal ti Rubinovič něco o našem Josífkovi?“

Lála se podrbal na zátylku a podíval se kolem sebe, jestli Klausner nestojí poblíž. Ten však zrovna žertoval u pultu se slečnou prodávající zákusky.

„Něco v tom smyslu, že Josiho má v oblíbě jako pazdero někde, rozumíte? Mimocho-dem, víte vůbec, co je pazdero?“ Přestože jsem neprojevil zájem, neodpustil si výklad, že to jsou tvrdé části konopných nebo lněných stonků. „Klausner dřív jezdil na akce, co pořádá naše milá rebecin. Tehdy po sameťový revoluci si ještě chvíli hrál na přísně praktikujícího, však taky dohlížel na jejich košer kuchyň. A nevybírávě peskoval ostatní, když si někde v hospodě dali vepřovej řízek nebo svičkovou. Rubinoviče to samozřejmě děsně štválo a něco mu od plic řekl o pokrytectví. Od té doby spolu nemluví a vzájemně se ignorují. A my si máme na Klausnera taky dát bacha, protože jeden nikdy neví, s čím se vyťasí.“

„Rada k nezaplacení,“ povzdchl jsem si. „Hlavně aby nevyťasil tu svoji bouchačku.“

Ukázka je z knihy:

Petr Eidler,

Případ pana Lály

Nový detektivní případ z pera Petra Eidlera, ve kterém se výprava z pražské židovské obce vydává za poznáním krás jižní Francie. Mezi účastníky je i soukromý detektiv se svým

svérázným pomocníkem panem Lálou. Když je jedné noci nalezen mrtev pod skalním útesem Josef Klausner, který si stačil svým chováním znepřátelit všechny kolem sebe, je brzy jasné, že nešlo o nehodu. Nakladatel: MOBA

Už třikrát mi půjčil pět set zlotých!

Židovský humor vyniká sebeironií, má však v sobě i zvláštní neopakovatelnou osobitost. Židé vtipkují i v situacích, kdy by se jiný jenom rozčiloval nebo už házel flintu do žita. Lidé příslušející k židovskému národu či náboženství, jak víme, zažívali po staletí mnohé útrapy, nelehké životní podmínky jim však dodávaly i vnitřní sílu se s nepřízní osudu, resp. okolní společnosti utkávat – a vítězit. Dokázali se prosadit i přesto, že měli přístup k některým povoláním ztížený nebo rovnou znemožněný. Každodennímu drobnému šikanování se naučili čelit i žertováním. Ne náhodou vznikala a vyprávěla se většina dnes známých anekdot v jazyce jidiš a to jim dodnes dodává zvláštní půvab. Z anekdot cítíme okouzující nostalgii, i když rozhodně netoužíme po tom, aby se ony v těch drobných příbězích vystupující „staré časy“ ještě někdy opakovaly.

Strýc Leon se ptá svého synovce Morice, který bude slavit bar micva: „Co bys udělal jako první, kdybych ti daroval tisíc šekelů?“

Chlapec se podívá strýci do tváře, jestli to myslí vážně, a tichým hlasem odpoví: „Nejdřív bych si je přepočítal.“

Když Roubíčkoví zemřela při autohavárii manželka Julie, oženil se vzápětí s její o tři roky mladší sestrou Sárrou.

Přátelé se divili, že sáhl po své švagrové, která jeho ženě notabene nebyla příliš podobná, nebyla ani hezcí, ani chytřejší čili ten důvod musel být jinde. Zeptali se tedy Roubíčka, co ho k tomu příbuzenskému sňatku vedlo.

„Vědí, já jsem dost konzervativní člověk,“ povídá, „já bych už neměl sílu zvykat si na jinou tchyni.“

Ptá se melamed na hodině judaismu v synagoze svých žáků:

„Kdo mi poví, jakou chybu udělali Josefovi bratři, když prodali Jákobova milovaného syna Josefa za dvacet stříbrných šekelů?“

Nikdo se nehlásí, kluci se koukají po sobě, až žák Herszel zatřepotá radostně rukou.

„No prosím,“ vyvolá ho melamed.

„Prodali ho moc levně!“

Dva přátelé se baví u kávy. „Tak se mi zdá, že ten Epstein, domácí potřeby, to poslední dobou nemá v hlavě v pořádku.“

„Proč myslíš?“

„Už třikrát za sebou mi půjčil pět set zlotých!“

Manželé Mendelsohnovi měli řadu let hospodyně Hannah a byli s ní naprosto spokojeni. A tak je překvapilo, když za nimi přišla, že se chystá dát výpověď.

„Jsem těhotná,“ oznámila jim, „a dobře víte, že nemám manžela.“

Bezdětní Mendelsohnovi nabídli Hannah řešení: „My to vaše dítě adoptujeme a vy u nás můžete zůstat. A navíc se o něj budete moci starat.“

Všechno šlo dobře další dva roky, až jim hospodyně poněkud zahanbeně oznámila, že je opět v očekávání.

„Než abychom o vás přišli,“ rozhodnou se Mendelsohnovi, „to raději adoptujeme i toto dítě.“

Následující rok měla hospodyně opět termín porodu. Pro své zaměstnavatele však byla tak cenná, že uvažovali o adopci i jejího třetího dítěte.

Jakmile Hannah propustili z porodnice, obrátila se na své chlebodárce: „Dávám výpověď,“ řekla hlasem plným odhodlání.

„Ale proč?“ zalapali Mendelsohnovi po dechu.

„Když jsem u vás začala pracovat,“ vyhrkla Hannah, „neřekli jste mi, že se budu muset starat o rodinu se třemi dětmi!“

Octav Bancila, Židé rozmlouvající v Târgu Cucu

Kupec z Małopolska přijel v obchodních záležitostech do Krakova a chce se ubytovat v hotelu Lavender.

„Israel Kapr,“ představí se na recepci a žádá ubytování na jednu noc.

„Přejete si pokoj s velkou vanou?“ ptá se recepční.

„Vážený pane,“ povídá host, „já se Kapr pouze jmenuju!“

„Včera jsem přišel domů o dvě hodiny dřív,“ svěřuje se Steinberg příteli Spitznagelovi, „a skrz dveře do ložnice slyším, jak náš účetní povídá mé ženě, že by spolu mohli utéct do Ameriky, jen co bude mít dost peněz na cestu.“

„A cos, prosím tě, udělal,“ natahuje uši Spitznagel. „Vyhodil jsi ho na hodinu?“

„Ale kdepak,“ vrtí hlavou Steinberg. „Když jsem ráno spěchal do práce, nechal jsem v zámku trezoru klíč!“

V lékárně zazvoní telefon. „Vážený Izáku Davidoviči, potřeboval bych deset deka man-ganistanu draselného...“

„Je mi líto, drahý Solomone Mojsejeviči, ten momentálně nemáme. Ale měl bych tu výtečný kyanid draselný. Ten by se vám nehodil?“

„No to je ale dost velký rozdíl!“

„Nedramatizujte, pouhých 20 kopějek na deset deka...“

Na úřadě, kam zamířil Šimon Bondy, aby požádal o nový doklad totožnosti, se úředník neudrží a zvědavě se zeptá: „Koukám, že oni jsou už popáté rozvedení... To byly všechny ženy tak náročné, tvrdohlavé a panovačné?“

„Ne, všechny ne,“ vrtí Bondy hlavou, „jenom jedna. Moje matka!“

Kolem dómu svatého Štěpána ve Vídni jde otec se synem. „Tate, co je to za dům s tou velikou věží?“

„To bys už měl vědět, Leibe. To je kostel.“

„A co je to kostel?“

No, gojim říkají, že tam bydlí Pánbůh.“

„Ale tate, Pánbůh přece bydlí v nebi!“

„Máš pravdu, Leibe, na bydlení má nebe. Ale tady uvnitř má obchod.“

K bohatému Lvovskému bankéři Hugo Tauberovi přijde soused z druhého konce ulice Nathan Edelman a žádá ho o pomoc pro jakéhosi chudáka, který dluží věřiteli padesát rublů, ale nemá žádné peníze a hrozí mu, že půjde k soudu.

Bankéř Tauber mu bez dlouhého váhání vysází padesát zlotých a povídá: „To jsi hodný, Nathane, že na toho chudáka myslíš. Je báječné, že se takhle staráš o chudé. Řekni mi ale, kdo je ten potřebný člověk, kterému jsme právě teď pomohli z úzkých?“

Edelman se chvíli ošívá, pak nasadí upřímný výraz a povídá: „Jsem to já sám, velkorysý dobrodínče.“ A rychle zmizí.

Po čase se u Hugo Taubera opět ohlásí soused Edelman a požádá ho skoro stejnými slovy opět o pomoc pro jednoho chudáka.

„Aha, zase chceš někomu pomáhat,“ povídá posměšně pan Hugo, „zase mě budeš žádat o peníze, aby nějaký chudý Žid mohl splatit své dluhy, které si nerozumně udělal?“

Nathan pokývá hlavou. „Tentokrát tomu chudákovi už hrozí exekutor a může se dostat i do vězení, pokud věřiteli nevrátí sto zlotých, které si půjčil.“

„Hmm. A nejsi ten chudák opět ty jako minule?“ zamračí se bankéř Tauber.

„Ne, tentokrát to nejsem já, přísahám. Baruch ata Adonaj Elohejnu melech ha-olam...“ spustí Nathan Edelman.

„No dobrá, jestli přísaháš, že opravdu tomu člověku hrozí nebezpečí, že ho věřitel dá k soudu, musím ti věřit. Tady máš sto rublů a dej je tomu chudákovi.“

„Děkuji ti za něj tisíckrát, štědrý dobrodínče. Ten nešťastný dlužník opravdu nejsem já. Tentokrát jsem věřitel.“

Starý Krakauer přijel ze zapadlé obce kdesi v horách a u očního lékaře Feingenblatta si stěžuje, že nějak špatně vidí. Lékař mu ukáže tabuli s různě velikými řádky písmen, ale Krakauer mlčí.

„Cože, vy nevidíte vůbec nic?“ diví se oftalmolog.

„Ale vidím,“ kývá hlavou starý Žid, „ale já čtu jenom hebrejské knihy, tyhle ty jejich nové písmenka moc neznám.“

Lékař, který je shodou okolností také Žid, tedy vytáhne z tašky hebrejskou modlitební knihu a dá ji metr před Krakauera. Muž bez problémů čte. Dr. Feingenblatt tady poodstoupí s knihou o půl metru, starší muž opět skvěle čte. Lékař udělá další dva kroky dozadu, potom znovu, až je asi pět metrů od pacienta. Ten čte hebrejský text snadno a rychle.

„Člověče, vždyť vy vidíte jako rys,“ poznamená překvapeně lékař.

„Co to má společného s viděním?“ diví se Krakauer. „Který Žid by za ta léta neznal modlitby nazpaměť?“

Mladý Samuel Kanarek se zamiloval do jedné šiksy, po které se ohlížela spousta chlapců. Když si dodal odvahy a své city jí přiznal, dívka Beatrice, která už nějaké zkušenosti s nápadníky měla, mu na rovinu povídá: „Než se rozhodnu, jestli s tebou půjdu na rande, dám ti dvě otázky. Máš dva mercedesy?“

„To nemám,“ ošil se Samuel.

„Tak druhá otázka,“ odfoukne dívka: „Má tvoje rodina dvoupatrový dům?“

„No, ani náš dům bohužel není dvoupatrový,“ smutně odpovídá Sam.

„Tak to se nemáme o čem bavit,“ chladně na chlapce pohlédne Beatrice.

Zlomený chlapec si jde pro radu k otci. Dívka se mu opravdu hodně líbí, ale neví, jak vztah navázat.

„Co ti na to říct, synu,“ mne si bradu starý Kanarek. „Je to zřejmě cílevědomé děvče. Ale jestli ji tolik miluješ, můžeš nakonec prodat to lamborghini a koupit místo něj dva mercedesy. Ale abychom ubourávali dvě patra našeho domu kvůli nějaké šikse, to se mi zdá hloupé.“

V židovském obchodě se smíšeným zbožím si chce zákazník koupit slanečky. „Kilo stojí padesát zlotých,“ říká mu prodáváč.

„To je moc,“ odpovídá zákazník. „Obchodník naproti přes ulici je prodává jenom za čtyřicet.“

„V pořádku, kupte si je tedy u něho,“ krčí rameny obchodník.

„No jo, ale on je momentálně nemá,“ vzdychne zákazník.

Prodáváč pohotově zareaguje. „Když je nemám já, prodávám je jenom za třicet!“

Syn židovského advokáta se nechá pokřtít. Jeho křesťanští kolegové si z toho dělají legraci, ptají se, proč syn porušil tradici ortodoxní židovské rodiny.

Advokát rozhodí ruce a vysvětluje: „Můj syn je, nébich, příliš hloupý na to, aby dokázal existovat jako Žid.“

Redaktor posledních amerických novin, které ještě na Lower East Side v New Yorku, někdejší přistěhovalecké čtvrti Židů z Východu, vycházejí v jidiš, zaslechne hluk a podívá se z okna. Kolem právě prochází pohřební průvod, a tak zavolá na svého jediného spolupracovníka:

„Heršl, vytiskni o jeden exemplář míň!“

VBRALE A PŘELOŽIL **LUBOR FALTEISEK**

A stalo se tak přesně před sto lety...

Píše se rok 1926. Tančí se charleston a shimmy. Dámské šaty mají spuštěný pás, jsou do půli lýtek, nosí se účesy z krátkých vlasů a „bubikopf“ a také mikado – i to francouzské. Nosí se také dlouhé šňůry perel – tu pravých, ale častěji těch z Jablonce. A dámy na večer nosí čelenky a bižuterní čapky. Začíná Osvobozené divadlo a všichni se chtějí bavit. Nejen v naší ještě mladé republice, ale i v našem Hanáckém Jeruzalémě v Prostějově. Málokdo dnes už ví, že to byl prapůvodně posměšný název našeho města na konci 19. století, kdy tu vládla německá menšina a v téměř naprosté shodě s ní i němečtí Židé.

Státu – mladé republice – se daří, tančí se – jak jsem psal výše – hospodářství jede a tak mají všichni čas na bohatý spolkový život. A z Prostějova jezdí smetánka na plesy až do Vídně... I vlastenečtí Židé, kteří od 90. let 19. století píší a jednají česky, mají dokonce svůj vlastní Svaz Čechů – Židů. A ten pořádá čas od času celostátní sjezdy. A pro ten v roce 1926 si pořadatelé pronajali ani ne dvacet let starý výstavní Kotěřův Národní dům v Prostějově. Sjezd začínal po soumraku 8. května 1926 (byl přece šabat) představením dramatizace povídek tehdy oblíbeného českožidovského spisovatele Vojty Rakouse, který uvedl do literárního světa dvojici starých židovských manželů Modcheho a Rézi se všemi jejich denními půtkami, škorpeními, boji, zápasy a prohrami či vítězstvími. A divadelní sál byl vyprodáný, jak se zmínili recenzenti. Tyto postavy byly ve své době tak známé a úspěšné, že v roce 1927 o nich vznikl i ještě němý film. Ale existuje i moderní rozhlasová dramatizace a knihy vycházejí i dnes.

Svaz měl svůj vlastní ochotnický spolek, který toto představení hojně v mnoha reprízách uváděl. Dochovaly se dobové recenze které vynášejí představitelku Rézi paní Otilii Kohnovou a představitele Modcheho pana Františka Spiegela v režii páně Guthové. Všichni recenzenti – jen v Prostějově vyšly tři různé recenze včetně té v Lidových novinách – vyzvedávali zejména představitele titulních rolí. Mnoho o nich nevíme: paní

Představitel Modcheho František Spiegel

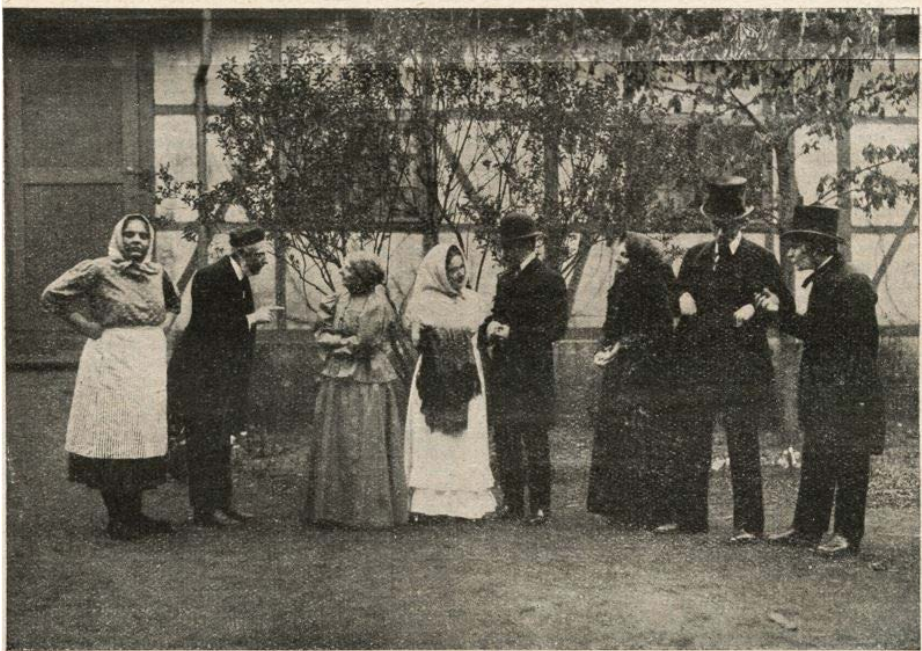
Otilie – představitelka Rézi – se narodila v roce 1905 v Praze a ochotnickému divadlu se věnovala od mládí. Svou nejznámější roli hrála, už když měla jen dvacet let, zatímco Rézi je v textu „stará ženská“. Provádala se za jistého pana Fischera, divadlu se věnovala i v Terezíně, vystupovala údajně ve hře Manon Lescaut a v operetě Veselá vdova. Ale

i v Terezíně spadla nakonec poslední opona – a nenásledovala žádná děkovačka...

V roce 1944 byla deportována do Osvětimi a tam byla celá její rodina – manžel a dva synové – zavražděna. Na její památku je v Terezíně dnes pojmenována ulice. Méně toho víme o představiteli Modcheho Františku Spiegelovi – byl o tři roky mladší, v civilu byl úředníkem. A nebyl ženatý. I jeho zavraždili „nositelé nové kultury“ v Osvětimi ve stejném roce jako jeho divadelní ženu. A o ostatních už nevíme vůbec nic. Fotografie znázorňují dochované plakáty i snímek z představení. Z Prostějova však ne, ale představení během let dosáhlo více než 100 repríz.

Zajímavý vztah k dnešku má i současné dění na ochotnické scéně v Prostějově a vlastně i v celé zemi. Přibližně od roku 2022 zdejší známé Loutkové divadlo Starost, které vystupuje s nádhernými historickými marionetami s odkrytým vedením a skoro přesně tak 100–110 let starými. Nastudovalo nejprve jednu Rakouskou aktovku, nyní hrají obě dohromady a přibude třetí. A hanáčtí Modche & Rézi už vystoupili v mnoha synagogách, hráli na mnoha mezinárodních židovských festivalech a oslavách a snad se brzy objeví i v synagoze Na Palmovce. Tam prý chodíval sám Vojta Rakous. Naposled slavili svátek Šavuot v Brně ve ville Stiassni. I loutkáři ve Starosti mají silné obsazení hlavních postav – ať jsou to obě Rézi – paní Hana Vybíhalová a paní Lenka Maková, a oba

Známa Vojt. Rakousova hra „Modche a Rezi“ ze života venkovských židů na scéně holešovické Uranie. (Prov. Dram. odb. Českožid. spol. sdružení za režie spisov. Vit. Markusa. — Viz stať „Posudky“!)

Kovářka Modche Rezi Tonička Ignác Lojzicka Fried Heller
(sl. Vorlová) (p. Spiegl) (pi Kohnová) (sl. Spieglová) (p. Pulzer) (pi Rottová) (p. Lederer) (p. Holzer)

Dobový výstřížek o představení Modche a Rezi v divadle Uranie

**Letošní společná
oslava svátku Šavuot
ve vile Stiassni v Brně**

**Setkání Svazu Čechů –
Židů se v roce 1926
konalo v Národním
domě v Prostějově.**

poddajní Modcheové – pánové Josef Julinek a Ivan Čech.

Druhý den – neděle 9. května – už byl věnován cele sjezdovému jednání. Účastníky přivítal prostějovský pan Rudolf Bauer, velký vlastenec, zcela asimilovaný do zdejší české společnosti a člen Sokola 1 Prostějov. Pocházel z velkého klanu rodin Bauerových, pochopitelně v Prostějově spojených s konfekcí – kteří se po holocaustu už s jedinou výjimkou nevrátili. A právě on ani jeho paní – po těch byly jejich fotografie k nenalezení už v roce 1947, kdy Sokol vydal publikaci Svým nesmrtelným. Oba totiž jako nemnoho Židů byli členy Sokola.

Další referát pak přednesl pan ředitel Markus a mluvil o tehdejších úkolech tohoto státoporného spolku. Předal pak slovo panu dr. Ledererovi, dále pak vystoupil pan Prager a tajemník svazu Roubíček. Pokud se dochovaly informace, byly námětem jednání vyostřené vztahy mezi členy svazu a sionisty, kteří jednání sjezdu bojkotovali. A to prý i ti prostějovští. Chce se zde napsat ve stylu Vojty Rakouse pár jízlivých řádků „o typicky slovanské řevnivosti a nejednotnosti“.

Příšerná následující léta způsobila, že už žádný podobný sjezd v Prostějově nebude a asi ani jinde v naší zemi; Modcheho a Rézi si zahrají loutkáři a ten Hanácký Jeruzalém už zůstal jen v názvu známého a úspěšného prostějovského spolku. Tady je sto let přece jen celé dlouhé století...

IVAN ČECH

FOTO archiv autora

Dramatizaci kdysi známých povídek Vojty Rakouse oživilo po několika desetiletích v roce 2024 v bývalé synagoze Pacov.

Poděkování ředitelce Lauderových škol Gafně Tereze Váňové

Ředitelka Lauderových škol Tereza Gafna Váňová

V Pirkej Avot stojí: „Kdo je moudrý? Ten, kdo se učí od každého člověka.“

Poslední dva roky nebyly pro naši školu jednoduché. Po 7. říjnu vstoupila do našich životů bolest, nejistota i strach. Následná válka Izraele proti Hamásu se stala tématem, které silně proniklo do rodin, mezi rodiče, studenty, do celé komunity. A dokázalo i rozdělovat.

Zároveň celosvětově sílila a sílí nenávist vůči Židům a Izraelcům způsobem, který jsme si donedávna neuměli ani představit.

A právě poslední dva roky naši školu vede Tereza Gafna Váňová. Myslíme si, že je namístě jí i ostatním lidem z vedení školy poděkovat za to, jakým způsobem tak náročné období ustáli.

I přes silné emoce a turbulence dokázala Gafna a její tým vést školu s klidem, lidskostí a s otevřeností, která není samozřejmá.

Ačkoli se pojetí toho, jak by se měly některé věci ve škole odehrávat, přirozeně různí, ceníme si zejména toho, že Gafna dovede rozličným názorům s moudrostí a respektem naslouchat. Nezavírá dveře před složitými otázkami ani před lidmi, kteří mají priority nastavené jinak. Dokáže vytvářet prostor, kde je možné vést dialog beze strachu. A je tím příkladem nejen pro naše lauderovské děti, ale i pro nás rodiče.

V hebrejštině existuje pojem „or“ – světlo, které člověku pomůže neztratit směr, když je kolem tma. A právě s ním Tereza naši školu vede. S pokorou, pevností a s vírou, že komunitu drží pohromadě především vztahy mezi lidmi a drobné rozdíly by měly zůstat podružné.

Možná si jednou naše děti nebudou pamatovat všechny hodiny nebo známky. Ale budou si pamatovat, jak se ve škole cítily. A že na rozdíl od studentů jiných škol mohly „svoji“ ředitelku potkávat denně na chodbách, v hodinách a nebyla pro ně jakousi nedostupnou osobou zavřenou v kanceláři.

Jednoduše: za obětavou práci ve vedení školy Gafně a celému učitelskému sboru upřímně děkujeme a přejeme hodně sil, radosti a otevřené vize do dalších let.

Iniciátoři poděkování:

PETRA SCHWARZ KOUTSKÁ &

ONDŘEJ KOUTSKÝ, MARINA V. ŠTERNOVÁ &

MAREK VOHRALÍK, KATEŘINA MIKULCOVÁ

26 – 30.8
2026 Brno

festival
židovské
kultury

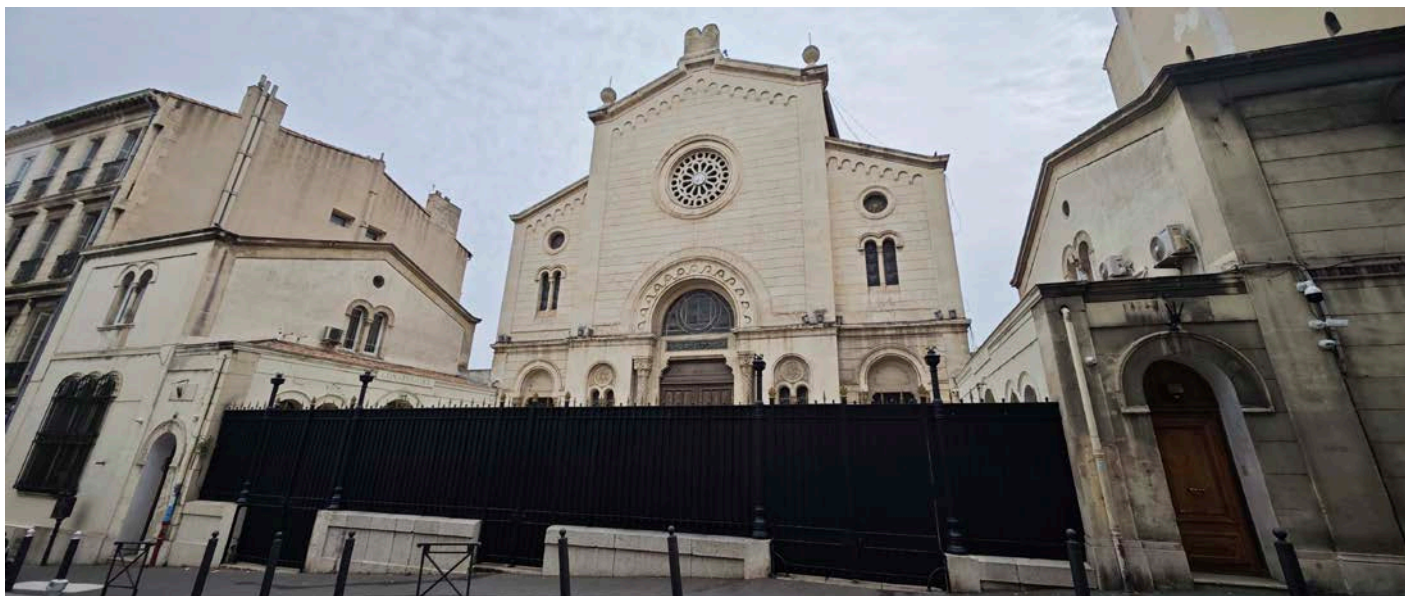
פסטיבל
התרבות
היהודית

STETL
FEST

Velká synagoga ožívá

Návraty

Výletní loď jen nahlédne do života v přístavech

Velká synagoga v Marseille ohromí svou velkolepou architekturou.

V noci brázdit moře mezi přístavy, ve dne si prohlížet města. Nic víc jsme od naší dovolené na obrovské výletní lodi neočekávali. Osm dní jsme strávili pod taktovkou společnosti Costa na lodi Smeralda. A protože jsme měli nakoukané reportáže z takových plaveb na sociální síti, rozhodli jsme koupit si zájezd rovnou u Costy, bez pomoci nějaké cestovní kanceláře.

Chtěli jsme se vyhnout plné sezoně, proto jsme vyrazili, manželé seniorského věku, už v dubnu. Jako přístav nalodění jsme vybrali italskou Civitavecchii, terminál v blízkosti Říma. Dál jsme na lodi směřovali do Savony, Marseille, Barcelony, měli jsme pokračovat do tuniského La Goulette, ale kvůli neklidnému moři nás přesměrovali na Sardinii do Cagliari a přes Palermo se vrátit do Civitavecchie.

Brzy jsme zjistili, že žádné z míst dobře nepoznáme, že se jen lehce dotkneme zdejších zvyklostí. Savona nás okouzila a do Palerma bychom se kvůli atmosféře na jejich trhu, příznivým cenám i vstřícným lidem chtěli vrátit.

Jako v letadle

Výletní loď Smeralda o sedmnácti patrech nemusí cestující během plavby vůbec opustit, je tam vše – obchody, herny, kasino, bary, restaurace, dokonce muzeum věnované italskému designu. Jedno patro plné bazénů a toboganů. Vše se obsluhuje kartou, kterou vám při vstupu na loď – poté, co odbavíte kufry i sebe jako na letišti – přidělí. Je na ní číslo vaší kajuty a restaurace, kde je pro vás vždy připravená večeře. Obsluha v baru z ní hned zjistí, zda třeba máte zaplacený balíček s pitím. Na Smeraldě jsme mohli oficiálně až odpoledne, ale protože v přístavu kotvila už od rána, bylo jedno, kdy jsme na ni vstoupili.

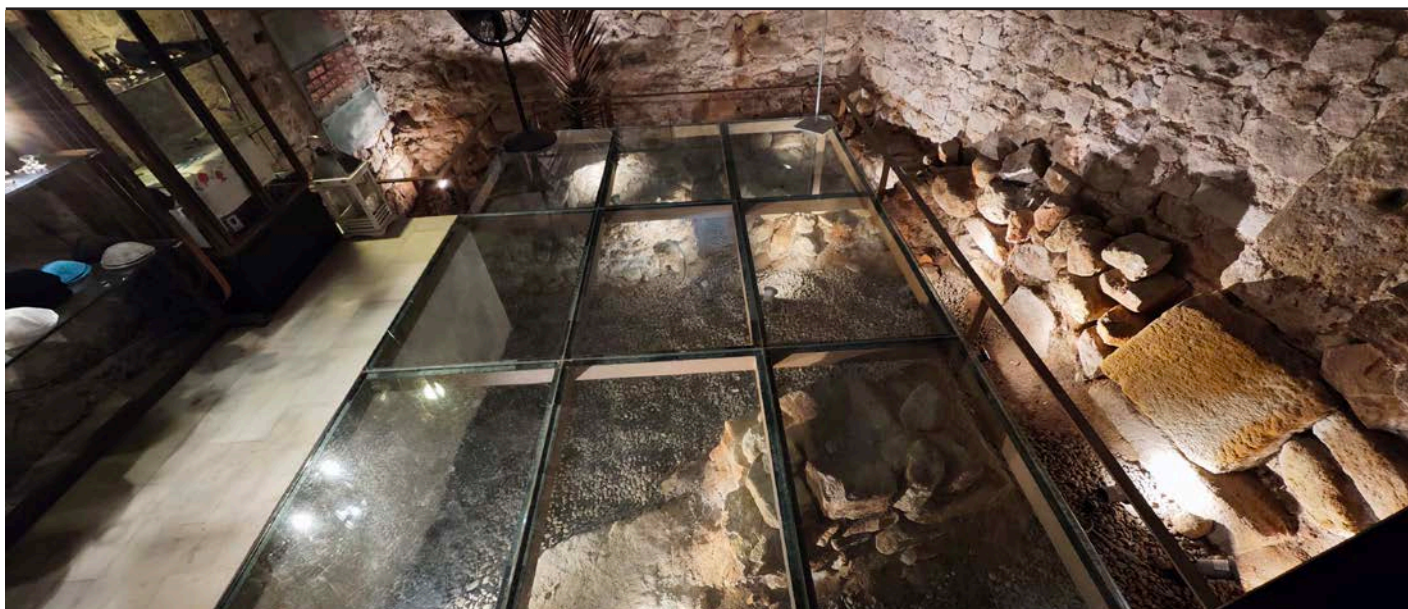
Hned jsme zamířili k naší vnitřní kajutě, která neměla okna. Přišlo nám zbytečné, abychom se během plavby převážně v noci koukali ven do tmy, kde jsem tušili moře.

Byla skvěle odhlučňená, výborně se v ní spalo, jen mě po třech dnech z klimatizace škrábalo v krku. Stačilo ale techniku přepnout do plusových hodnot.

Ještě předtím než jsme zašli na večeři, spárovali jsme si lodní čipovou kartu s tou platební, pro méně technicky zdatné je možnost požádat o spárování na recepci. Ne vše je totiž na lodi v ceně, a tak je potřeba, aby se za služby nebo zboží strhly patřičné částky. Kromě toho se platí za každý den a osobu na lodi 11 eur, poplatek, který pokrývá denní úklid kajuty a spropitné ve všech restauracích a barech, kam zajdete. Nikde se nedá platit jinak, obsluha si kartu načte hned, jak se usadíte a začnete objednávat. Zkontrolovat si útratu je možné v telefonu v aplikaci Costa, kterou jsme si stáhli ještě před plavbou.

Židovské památky jsou v Barceloně soustředěny do staré gotické čtvrti.

Hned u vchodu do synagogy jsou v Barceloně vykopávky zakryté sklem.

Z hlavní synagogy je dnes v Barceloně muzeum.

Na večeri jsme měli přidělená místa v restauraci na přesně stanovený čas. Od personálu, který byl ze všech koutů světa, ale všichni uměli anglicky, a především italsky, by se mohli u nás učit. Usměvaví, ochotní, vždy přesní. Už druhý večer věděl mladík, který nás měl na starosti, že máme rádi vodu bez bublinek. Podávaly se vždy čtyři chody, u každého byly dvě varianty. Obvyklé italské jídlo, menší porce byly něčím ozvláštěné, třeba konzistencí surovin, zajímavě servírované.

A už jsme první večer pospíchali do kajuty, byť jsme ještě nevypluli, nová zkušenost nám trochu dala zabrat. Těšili jsme na první zastávku v Savoně. Návštěvu míst na trase jsme plánovali stejně – našli jsme si, jaké jídlo nebo produkt jsou pro dané místo typické, zadali do vyhledávače nejlepší lokální restaurace a zeptali se umělé inteligence na památky.

Hledali jsme citrus

Do Savony jsem podle plánu připluli brzy ráno. Spalo se nám krásně, Smeralda má

dobré stabilizátory. Savona je třetí největší přístav oblasti Ligurie, ale pořád si uchovává svoji kompaktnost a k molu jsme se vešli jako jediní. Vršek Costy Smeraldy nešel odnikud přehlédnout. Právě tady jsme si uvědomili, jak může být overturismus nebezpečný. A to se z lodi místo obvyklých sedmi tisíc vyhnulo určitě „jen“ na šest tisíc turistů.

Překvapily nás ulice skryté před slunečním žářem v obloukových arkádách na mohutných pilířích, které dávaly městu až koloniální ráz. Prohlédli jsme si pevnost Priamar, kterou postavili v 16. století, aby chránila město i přístav. Dnes je tu Archeologické muzeum nebo bývalé vězení. Nemohli jsme vynechat místní Sixtinskou kapli. Papež Sixtus IV. ji zbudoval jako mauzoleum pro své rodiče. Kaple je vyzdobená překrásnými rokokovými freskami a je součástí baziliky di Santa Maria Assunta.

Bohužel, i když Savona měla svou židovskou komunitu už v pozdním středověku, nejsou tu žádné dochované památky, jen dnešní ulice Via Crema nesla název Vico dei Giudei, tedy Židovská ulička. Historické

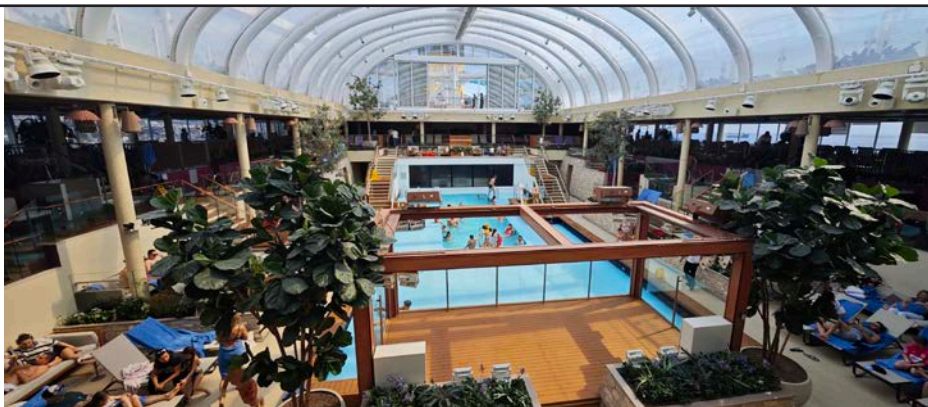
záznamy pak hovoří i o inkvizičních procesech s Židy a jejich vyhnání na konci 15. století.

Opravdovou detektivkou se pak stalo hledání zdejšího typického citrusového plodu chinotto. Zanechává v ústech pachutí po hořkém pomeranči a původně ho měl dovézt v 16. století savonský námořník z Číny. Z plodů se dělá marmeláda i sirup, nechybějí ani kandované kousky. Mysleli jsme si, že takový klenot regionální kuchyně bude v každém obchodě, ale zmýlili jsme se. Majitelka jedné pekárny nás musela poslat do nejstaršího obchodu a baru ve městě. Besio na náměstí Piazza Mameli se na chinotto specializuje. Digestiv chinotti al Maraschino musí ochutnat každý.

Savona má ještě jednu specialitu, která se však dá zažít až po 18. hodině. V tu dobu se všichni zastaví a jedenadvacetkrát odbije zvon na památníku obětem všech válek Monumento ai Caduti na náměstí Piazza Mameli. Jedenadvacet je písmen v italské abecedě a na jedenadvacet písmen začínají jména obětí. Tuto tradici tiché vzpomínky přý

Naše loď v savonském přístavu

Na obrovské výletní lodi nechybějí ani kryté bazény.

Costa Smeralda pojme až sedm tisíc cestujících. Ti nemusejí toto plovoucí město vlastně ani během pobytu opustit.

všichni dodržují. My ale už v té době odráželi od břehů Savony. A mířili do Marseille.

Francouzská spojka a ryby na stříbře

Když se řekne Marseille, někdo si vzpomene na Dumasův román Hrabě Monte Cristo, další na film Francouzská spojka. Udělat si tour po místech, kde se děj dramatické honby za heroinem odehrával? To se nám bohužel nepodařilo. A protože jsme přistáli u provensálských břehů v neděli, byla i Velká synagoga (Grande Synagogue / Synagogue Breteuil pro návštěvníky zavřená. Synagogu najdete na adrese 117 Rue Breteuil) a je známá svou velkolepou architekturou a zdí jménem na památku obětí. Jak je otevřeno, je na oficiálních stránkách Consistoire de Marseille, dá se i domluvit návštěva s průvodcem.

Tak jsme se nejdříve nechali sympatickým řidičem původem z Arménie – vyplatilo se nám všude používat aplikaci Uber, kde je jasné předem, kolik jízda stojí – dovézt z moderního přístavu na nejstrmější kopec ve městě, k bazilice Notre-Dame de la Garde. Jinak jsme chodili hlavně pěšky, v průměru jsme si tak denně i díky přesunům po lodi, kde z přídě na záď je to asi tři sta metrů, připsali deset kilometrů.

Od baziliky je nejkrásnější výhled na Marseille, my jsme se strmom cestou vydali do starého přístavu, který je hlavní městskou atrakcí v centru. Jde o umělou zátoku 200 metrů. Po obou stranách jsou obchody, kavárny a restaurace, které nabízejí bujabézu, francouzsky bouillabaisse, proslavenou rybí polévku, jež se zrodila právě v tomto městě. Na menu místních podniků

byla většinou uvedená cena od 35 eur výš. My ale zamířili mimo přístav. Prý na tu nejlepší bujabézu do Chez Michel.

U Michela se servíruje na stříbře a bujabéza se nejen svou cenou, ale i chutí šplhá až k nebesům. Zjistili jsme, že ji tady vaří úplně jinak, než se obvykle uvádí. Žádné mořské plody, jen tři druhy ryb. Přinesli nám je v celku ukázat ještě před přípravou na stříbrném tácu. Kousky, které personál vykostí před vámi u stolu, se zalévají rybím vývarem, do talíře přijdou i krutony s domácí majonézou. Ke stolu nás uvedl noblesní otec majitele restaurace v obleku. Byl milý, zajímal se, odkud pocházíme, a dokonce dobře mluvil anglicky. Nikdo nikam nespěchal, jídlo ve Francii má být zážitek. A byl.

Barcelona a nejstarší synagoga

Barcelona, kde dnes žije aktivní židovská komunita čítající tisíce lidí, která udržuje tradiční sefardské rituály, nám na naší cestě po západní části Středozemního moře nabídla nejucelenější komplex židovských památek. Historické dědictví je soustředěno do staré gotické čtvrti El Call, což v překladu znamená úzká ulička. A právě v jejích labyrintu najdete vstup do jedné z nejstarších synagog v Evropě. Vznikla ve třetím až čtvrtém století, z hlavní synagogy, Synagogy Myjor, je dnes muzeum. Za pár eur jsme si u kasy koupili u mladého studenta historie lístek, hned vedle kasy jsme mohli pod nohama sledovat vykopávky zakryté sklem, ve vedlejší místnosti byly připraveny židle na případnou přednášku o historii. Dostali jsme i plánec okolních pamětihodností.

Zjistili jsme tak, kde lze objevit původní mikve, že Synagoga De La Donna nebyla ženská synagoga, ale spíš komunitní prostor, kde se mohl bez obav studovat Talmud. Nechybí dům významného středověkého učenice Nachmanida. V plánu je i Královský palác na náměstí Placa del Rei, kde jsou v podzemí Muzea dějin Barcelony k vidění vykopávky původní židovské čtvrti a starověké římské pozůstatky. V průvodcích se také dočtete, že si můžete na GetYourGuide nebo Tiqets rezervovat privátní prohlídky zaměřené přímo na El Call.

Jde jen o to, zda se to dá opravdu stihnout, když máte při plavbě stanovený čas, kdy musíte být zpět na lodi. Navíc třeba do monumentální baziliky Sagrada Familia jsme lístky za víc než tři tisíce korun pro jednoho nedostali ani měsíc před požadovaným termínem.

Naše cesta obrovskou výletní lodí vyvrcholila v Palermu, kde sice byla židovská komunita už v období starověkého Říma, ale i tady byla v patnáctém století vyhnána a opět se dají najít jen zbytky památek, které ji připomínají. Vicolo della Meschita: úzká ulička byla srdcem někdejší židovské čtvrti. Dnes zde stojí malý kostel Madonna del Sabato, který má připomínat původní mešitu a později synagogu.

Minout by však nikdo neměl úchvatné divadlo, které svými hlučnými nabídkami, ale především dokonalými produkty předvádějí prodejci na místním trhu. V uličkách se mezi nimi dá bloudit hodiny. Je to milé a plné pozitivní energie. Nebojte se ji vychutnat!

JANA HANUŠKOVÁ

FOTO Pavel Hanuška

FESTIVALY

ŠTETL FEST

Brno

26.–30. 8.

Pátý ročník mezinárodního multižánrového festivalu židovské kultury. Program tvoří koncerty, divadelní inscenace, výstavy, přednášky, architektonické procházky, dětské dílny a komunitní akce. Každý ročník se soustředí na jedno téma, které reflektuje historické zkušenosti v kontextu současné společnosti. Festival klade důraz na hodnoty dialogu, otevřenosti a respektu a svou dramaturgií naplňuje motto Důstojnost v rozmanitosti. Více: www.stetl.cz

Boskovice – Festival pro židovskou čtvrť

Boskovice

9.–12. 7.

34. ročník multižánrového festivalu zaměřeného na alternativní kulturu propojí historické prostředí města se současným uměním. Nabídne čtyři dny hudby, divadla, tance, filmu, performancí, výtvarného umění, přednášek a diskusí včetně programu pro děti. Boskovický festival bude i letos fungovat jako místo dialogu mezi minulostí a přítomností – prostor, kde se historické kulisy města a židovské čtvrti naplní současným uměním a aktuálními tématy. Více: www.boskovice-festival.cz

MACHOL Čechia

Kralupy nad Vltavou

8.–12. 7.

Mezinárodní seminář izraelských lidových tanců s učiteli z Izraele. Program zaručuje celistvou zkušenost s izraelskými tanci – výuku nových stejně jako starších, kruhových i řadových tanců... Během dne probíhají výukové hodiny, večer pak volné tancování a další program. Součástí semináře je také veřejná ukázka izraelských lidových tanců, workshopy na zajímavá témata. Více: www.besamim.cz/machol-cechia

VÝSTAVY

O pomíjivosti – Václav Špale

Krajinou přílivu, Nová libeňská synagoga, Ludmilina 601/1, Praha 8

9. 6.–18. 7.

Výstava doprovází následné vydání autorské knihy, která je bilančním přehledem autorovy

tvorby se zvýrazněním hlavního tématu pomíjivosti jako přirozené podstaty principu pohybu. Jako proměny věcí a dějů, mizení a nového objevování v jiných souvislostech, tak jak se mění i náš současný svět. Kurátor: Simeon Hudec. Více: www.krajinoupřilivu.cz

Eran Shakine: Muslim, křesťan a Žid

Židovské muzeum ve Vídni – pobočka Dorotheergasse, Dorotheergasse 11, Vídeň

20. 5.–8. 11.

Izraelský umělec Eran Shakine (* 1962) dává všem svým obrazům stejný název: „Muslim, křesťan a Žid...“ – jako by se chystal vyprávět vtip. Ve svých velkoformátových kresbách a malbách

s jemným humorem zkoumá podobnosti a rozdíly mezi třemi mono-teistickými náboženstvími. Více: www.jmw.at

Between the Lines (Mezi řádky)

Židovské muzeum v Berlíně, Lindenstraße 9–14, Berlín

7. 5.–31. 10.

Výstava připomíná 25 let od otevření ikonické budovy Židovského muzea v Berlíně, kterou navrhl americký architekt Daniel Libeskind. Expozice představuje okolnosti vzniku této výrazné stavby i to, jak jeho architektonická vize propojila prostor s dějiny města a zásadně ovlivnila veřejnou

debatu o paměti, připomínání minulosti a o vyrovnávání s historickými traumaty v Německu. Více: www.jmberlin.de

Helena Rubinstein. Krása jako poslání

Muzeum dějin polských Židů POLIN, Anielewicz 6, Varšava

17. 6.–7. 9.

Výstava věnovaná Heleně Rubinstein představuje mimořádný život ženy, která vybudovala jedno z prvních globálních kosmetických impérií 20. století a stala

se ikonou moderního podnikání. Současně odhaluje méně známou stránku Chaji Rubinsteinové, dívky vyrůstající v židovské rodině v krakovské čtvrti Podgórze, a zkoumá napětí mezi soukromým životem a pečlivě vytvořenou legendou. Více: www.polin.pl

FILM

Soukromý život (Vie privée)

Doktorku Lilian Steiner, americkou psychoanalytičku žijící v Paříži, zasáhne zpráva o tom, že její klientka Paula spáchala sebevraždu. Nebo je vše jinak? Návštěvy Paulina rozruženého vdovce Simona a mlčenlivé dcery Valérie spolu se zjištěním, že z Lilianiny ordinace zmizely důležité spisy, naznačují, že Paula mohla být obětí zločinu. Režie: Rebecca Zlotowski

HUDBA

ORKA

Colours of Ostrava – Cacao Stage, Dolní Vítkovice, Ruská 2993, Ostrava 17. 7.

Na letošním festivalu Colours of Ostrava vystoupí izraelská hudebnice, zpěvačka a autorka, která pracuje s hlasem jako s nástrojem léčení, propojení

a sebepoznání. Ve své tvorbě propojuje písně, rituální prvky a práci s publikem tak, aby vznikl prostor pro skutečný prožitek přítomného okamžiku. Dlouhodobě se věnuje zpěvným kruhům, ceremoniální hudbě a koncertům, kde se hranice mezi pódium a publikem přirozeně stírají. Více: www.colours.cz

KNIHY

Viera Glosíková, Lenka Reinerová – Nekonečná přátelství: Kniha o poslední německy píšící autorce z Prahy
Strhující a zároveň hluboce lidský portrét poslední

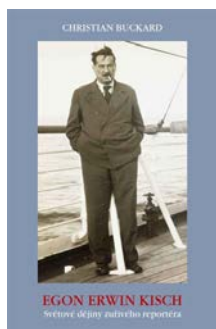
německy píšící spisovatelky židovského původu z Prahy, jejíž životní osud se proplétá s velkými dějinami Evropy. Viera Glosíková čtenáře vtahuje do doby meziválečné Prahy, francouzského a mexického exilu, reflektuje nevyzpytatelná padesátá léta i turbulentní druhou polovinu století. Nakladatel: Labyrint 2026

Marie Brunová, Věčný outsider?: Jiří Weil: Život a dílo

Kniha vychází z konference o životě a díle Jiřího Weila, kterou v roce 2023 uspořádaly Ústav

pro českou literaturu AV ČR a Centrum pro studium holokaustu a židovské literatury. Vedle konferenčních příspěvků obsahuje také nové studie předních znalců Weilova díla. Nakladatelé: Academia, Ústav pro českou literaturu AV ČR

Christian Buckard, Egon Erwin Kisch: Světové dějiny zuřivého reportéra

Autor biografie, která vznikla již v roce 2023, dokázal shromáždit množství detailů a vynikajícím literárním způsobem

je čtenáři zprostředkovat. Stejně působivý je i jeho neschematický pohled na Kische, který z této publikace dělá mimořádnou událost nejen v kontextu literatury o pražské německé kultuře. Nakladatel: Sefer

Pavel Kosatík, O tom Benešovi

Nový pohled na československého prezidenta Edvarda Beneše, který se podílel na vzniku Československa, zároveň je však spojován i s krizí demokracie v letech 1938 a 1945–1948. Kniha

otevřít otázky Mnichova, odsunu Němců či orientace na Sovětský svaz a zkoumá, jak jeho dědictví ovlivňuje náš vztah k demokracii. Nakladatel: Universum

Shum Davar – (před)poslední koncert
Krajinou přílivu, Nová libeňská synagoga, Ludmilina 601/1, Praha 8 22. 6. 19.00

Večer plný setkání přátel a spolupracovníků kapely Shum Davar představí řadu hudebníků, kteří s touto kapelou vystupovali. Program nabídne průřez tvorbou od tradiční židovské, romské a kavkazské lidové hudby až po autorské skladby akordeonisty Aliaksandra Yasinského. Více: www.krajinoupřilivu.cz

Yale Strom & Hot Pstromi
Jazz Dock, Janáčkovo nábř. 3249/2, Praha 5 27. 8. 21.00

Yale Strom je

houslista, etnograf a výrazná osobnost současné klezmerové hudby. Od 80. let sbírá a dokumentuje zapomenuté židovské a romské lidové melodie. Své objevy promítá do knih, filmů i do tvorby své kapely Hot Pstromi. Na koncertě zazní jedinečné melodie nalezévané během jeho terénních výzkumů i autorské skladby z alba The Wolf and The Lamb. Hudebníci nabídnou také spontánní improvizace propojující klezmer s jazzem, avantgardou, bluegrassem a s dalšími hudebními styly. Více: www.jazzdock.cz

Červen–červenec 2026

PRAHA

21. 4.–11. 6. 2026

Galerie Fotograf Zone, Jungmannova 19/7, Praha 1

Tamara Moyzes a Shlomi Yaffe: Golemet
Golemet – ženská reinterpretace pražského Golema – jako symbol ochrany židovské menšiny. Projekt vychází ze současných výpovědí židovských žen ze střední Evropy a z výzkumů mezigeneračního traumatu. Otevírá témata přenosu traumatu, významu empatie i nebezpečí rostoucího antisemitismu v Evropě. Více: www.fotograf.zone

17. 4.–6. 9. 2026

Židovské muzeum v Praze – Klausová synagoga, U Starého hřbitova 3a, Praha 1
Burnig Love: Izrael objektivem Karla Cudlína

Reprezentativní výstava předního českého dokumentárního fotografa Karla Cudlína představí průřez třemi dekadami autorovy tvorby zaměřené na dokumentaci proměn života v Izraeli. Prostřednictvím bezmála dvou set fotografií pořízených v rozmezí let 1996–2026 nabídne neopakovatelnou příležitost projet Izraelem od Golan po Sinaj a připomenout si při tom i mnohé z přelomových momentů ze života této etnické a kulturně rozmanité blízkovýchodní země. Více: www.jewishmuseum.cz

16. 4.–7. 9.

Kunsthalle Praha, Klárov 5, Praha 1
William Kentridge: The Battle Between YES and NO

Výstava The Battle Between YES and NO (Soubor mezi ANO a NE) je vůbec první rozsáhlou přehlídkou v Česku věnovanou Williamu Kentridgoví, jednomu z nejvýznamnějších umělců současnosti. Kentridge vyrůstal v Johannesburgu během apartheidu, v rodině hluboce oddané myšlenkám sociální spravedlnosti. Už jako student se zapojil do aktivistických hnutí proti apartheidu. Tyto zkušenosti formovaly jeho uměleckou praxi, která odráží sociální a historické napětí Jihoafrické republiky a zároveň se dotýká univerzálních témat lidské existence. Více: www.kunsthallepraha.org

1. 6. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Auditorium OVK, Maiselova 1, 3. patro

Jan Láníček – Přeživší holokaustu a poválečná retribuice

Retribuční soudnictví v českých zemích patřilo k nejpřísnějším v poválečné Evropě. Mezi těmi, kdo se zodpovídali za své činy spáchané za války, byli i ti, kteří se podíleli na perzekuci Židů a Romů. Z důvodu mimořádného charakteru retribučních soudů

a omezeného času, který vyšetřovatelé měli, hráli přeživší zásadní roli při iniciaci vyšetřování a při soudních procesech. Přednáška se zaměří na snahy přeživších Židů a Romů dosáhnout potrestání těch, kteří se podíleli na perzekuci jejich rodin a komunit. Více: www.jewishmuseum.cz

1. 6. 19.30

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Maiselova 10, Praha 1

Rozhodování: Sinaj jako případová studie / Dr. David Bernstein

Co ve skutečnosti formuje naše zásadní rozhodnutí – tlak shora, víra, vlastní úsudek, nebo něco úplně jiného? Na příběhu darování Tóry na hoře Sinaj a jeho interpretacích si ukážeme různé modely rozhodování. Zamysleme se nad tím, co nám říkají o tom, jak se rozhodujeme dnes. Pořádáme s Centrem paměti a dialogu Bubny. Akce proběhne v anglickém jazyce. Více: www.jewishmuseum.cz

2. 6. 19.30

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Maiselova 10, Praha 1

Pravda s velkým „P“ – hrozba, nebo dar / Rabbi Zvi Hirschfeld

Jakou roli hraje „pravda“ v tom, čemu věříme a jak žijeme? Společně prozkoumáme, jak souvisí pravda s náboženskou identitou a praxí. A jestli je nutné považovat tvrzení judaismu o Bohu, historii a o hodnotách za doslova pravdivá nebo zda stačí, že je přijímáme za své. Může přesvědčení o vlastní pravdě vést až k extremismu? Pořádáme s Centrem paměti a dialogu Bubny. Akce proběhne v anglickém jazyce. Více: www.jewishmuseum.cz

3. 6. 19.30

Židovské muzeum v Praze – Maiselova synagoga, Maiselova 10, Praha 1

Porozumění Tóry, porozumění sebe sama / Leah Rosenthal

Když si rabíni Talmudu představovali transformační událost přijetí Tóry na Sinaji, popsali model jejího studia. Co se děje, když se učíme? Může nás to změnit? Na rabínských interpretacích darování Tóry si ukážeme různé přístupy ke studiu textu a zamysleme se nad tím, co znamená smysluplné učení dnes – nejen v náboženském, ale i v širším kontextu. Pořádáme s Centrem paměti a dialogu Bubny. Akce proběhne v anglickém jazyce. Více: www.jewishmuseum.cz

9. 6. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1

Mark St. Germain: Relativita

Autor staví svůj příběh na dramatické spekulaci a fiktivním setkání Alberta Einsteina a jeho dospělé dcery Lieserl. Einsteinovi se

skutečně předtím, než se oženil se svou první ženou Milevou, v roce 1902 narodila dcera, která ale už v roce 1904 záhadně zmizela.

Režie: Miroslav Táborský. Další termín: 14. 9.

Více: www.reznicka.cz

10. 6. 19.00

Divadlo na Vinohradech, náměstí Míru 7, Praha 2

Alena Mornštajnová – Jiří Janků: HANA

Dramatizace úspěšného bestselleru jedné z nejčtenějších současných autorek Aleny Mornštajnové. Děj románu vychází z autentických událostí, k nimž došlo mezi lety 1933 až 1963 ve Valašském Meziříčí, a přenesse diváky do světa hlubokých tajemství a bolestných vzpomínek, které se vynořují ze zdánlivě obyčejného života. Další termín: 15. 6. Režie: Petr Svojtka. Více: www.divadlonavinohradech.com

10. 6. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8

Stefano Massini: Projekt Manhattan

Znepokojuje a černě komediální hra o zrodu atomové bomby a morálních dilematech vědců, kteří ji sestrojili. V roce 1938 prchají maďarští židovští fyzici z Evropy a v exilu se snaží předběhnout Hitlera ve vývoji ničivé zbraně. V čele amerického týmu stojí Robert Oppenheimer – muž, který si plně uvědomuje, co jejich objev může způsobit. Jak se rozhodnout, když věda může zároveň zachránit i zničit svět? Více: www.podpalmovkou.cz

11. 6. 19.00

Švandovo divadlo na Smíchově, Štefánikova 57, Praha 5

Šoa

Příběh dvou lidí, kteří se ocitli na stejných místech a prožili podobné tragédie, a přesto se nikdy nepoznali. Jejich životní cesty se prolínaly a míjely – oba přežili Terezín, Osvětim, pochod smrti i poválečné křivdy. Skutečný příběh sportovce Miloše Dobrého a herečky Hany Pravdové o tom, jak přežít nacistické peklo. Režie: Daniel Hrbek. Další termín: 16. 9. Více: www.svandovodivadlo.cz

13. 6. 19.00

Divadlo Rokoko, Václavské náměstí 38, Praha 1

Daniel Kehlmann: Soused

Nikdy nevíte, vedle koho si stoupnete v baru... Nikdy nevíte, co o vás ví a co vy nechcete vědět o něm. Třeba je to váš nenápadný soused. Ani ve snu vás nenapadne, že když se spolu dáte do hovoru, necháte nakonec i uletět letadlo na důležitou pracovní schůzku. Že vám ten rozhovor jednou provždy změní život... Režie: Michal Dočekal. Další termín: 28. 9. Více: www.mestskadivadlaprazska.cz

13. 6. 20.00–24.00

Židovské muzeum v Praze, Klausová synagoga, U Starého hřbitova 3a, Praha 1
Pražská muzejní noc – Klausová synagoga a výstava Burning Love
Mimořádné večerní otevření Klausové synagogy v rámci Pražské muzejní noci.

Součástí programu jsou komentované prohlídky výstavy Karla Cudlína *Burning Love* (20.15 a 21.15) vedené autorem a šéfkurátorkou Židovského muzea v Praze Michaelem Sidenbergem. Vstup volný. Více: www.jewishmuseum.cz

16. 6. 19.30

Divadlo v Řeznické, Řeznická 17, Praha 1
Marc Delaruelle: Věčná milénka Alma Mahlerová
Chytře vystavěný příběh rozhovoru dámy a jejího nakladatele, který se noří do neuvěřitelných vztahových peripetií slavné múzy a jejich ještě slavnějších mužů. Alma, která čelila dvěma světovým válkám i sama sobě, vás vtáhne a nepustí. Režie a výběr hudby: Peter Gábor. Další termín: 30. 9. Více: www.reznicka.cz

17. 6. 18.00

Židovské muzeum v Praze – Auditorium OVK, Maiselova 15, Praha 1
Poklady knihovny – výběr rarit z knihovních fondů
Zveme všechny zájemce na přednášku věnovanou knihovně židovského muzea. Představíme její historii, způsob fungování i význam v rámci kulturního dědictví. Hlavní pozornost bude věnována nejvýznamnějším tiskům a unikátním dokumentům, které knihovna uchovává. Přijďte nahlédnout do fascinujícího světa historických knih a objevte jejich příběhy. Knihovnu představí její vedoucí Michal Bušek a kurátor vzácných tisků Ivan Kohout.

18. 6. 19.00

Divadlo Na zábradlí, Anenské náměstí 209/5, Praha 1
Günter Grass, Armin Petras: Plechový bubínek
Premiéra inscenace Plechový bubínek v drammatizaci německého režiséra a dramatika Armina Petrasy vychází z nejslavnějšího románu Güntera Grasse, který brutálně i groteskně zobrazuje absurditu dějin. Děj se odehrává v dnes již zaniklém prostoru, kde se setkávají polské, německé, židovské, maďarské a další vlivy. Další termín: 22. 9. Více: www.nazabradli.cz

18. 6. 19.00

Divadlo v Dlouhé, Dlouhá 727/39, Praha 1
Tomáš Jarkovský, Jakub Vašíček: Golem
Vydejte se s námi na výlet po stopách legendy o pražském Golemovi. V hudebně-divadelní koláži budeme bloudit staletími a vyprávět příběh pražské židovské komunity, která tolik přispěla k jedinečnému genu loci i kulturnímu bohatství tohoto města. Další termín: 23. 9. Více: www.divadlovdlouhe.cz

30. 6. 19.00

Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8
Tomáš Dianiška – 294 statečných
Akční běčko o hrdinech operace Anthropoid, doku-fikční hra podle skutečné události o zákulisí největšího hrdinského činu našich dějin. Inscenace získala Cenu divadelních kritiků za poprvé uvedenou českou hru, Cenu Divadelních novin za tvůrčí počín v oboru činoherní divadlo a několik dalších ocenění. Více: www.podpalmovkou.cz

BRNO

11. 3.–30. 6. 2026

Arnoldova vila, Drobného 299/26
Arnošt Lustig v Brně
Výstava přibližuje mnohovrstevnatý vztah spisovatele Arnošta Lustiga k Brnu a jeho kulturnímu prostředí, kde nacházel srdečné přijetí i blízké přátele. Prostřednictvím fotografií a osobních vzpomínek pamětníků zachycuje jeho setkání s osobnostmi brněnské kulturní a intelektuální scény, které vykreslují Lustiga jako vstřícnou a lidsky silnou osobnost s nezaměnitelným humorem. Více: www.muzeumbrna.cz a all100.lustigfoundation.cz

28. 8. 2025–30. 8. 2026

ŠTETL, Muzeum města Brna – Arnoldova vila, Drobného 299/26
Rabi Feder Superhero
Výstava originálním komiksovým pojetím Petry Goldflamové Štetinové přibližuje život a odkaz rabína Richarda Federa (1875–1970), klíčové osobnosti poválečné obnovy židovského náboženského života v Československu. Federova neokázalost a morální autorita z něj činí skutečného superhrdinu své doby. Expozice propojuje historickou autenticitu s výtvarnou stylizací a nabízí jedinečný pohled na významnou duchovní osobnost 20. století. Hlavní kurátorky: Barbora Dočkalová, Markéta Brhlíková. Více: www.stetl.cz

26.–30. 8. 2026

ŠTETL FEST, různé lokace
Pátý ročník mezinárodního multižánrového festivalu židovské kultury, který se každoročně koná na přelomu srpna a září v Brně. Věnuje se oživování paměti míst, osobností a příběhů spojených s židovskou historií, která byla násilně přerušena během druhé světové války. Více: www.stetl.cz

30. 3.–31. 8. 2026

Malý Mehrin, Vídeňská 14
Otte Wallish: Ze Znojma do Tel Avivu
Otte Wallish (1906–1977) nedal tvář pouze prvním izraelským známým a ministrům, nýbrž po několik desetiletí spoluutvářel vizuální identitu celého nového Státu Izrael. Výstava představuje Wallishovu výtvarnou tvorbu od raných kreseb přes ikonické plakáty až po jeho návrhy pro přední izraelské firmy jako Osem či Tnuva. Otte Wallish za svůj život vytvořil více než

8000 grafických návrhů. Výstava se koná pod záštitou Velvyslanectví Státu Izrael. Více: www.malymehrin.cz

2. 6. 18.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14
Daniela Grollová-Spenser: Valašské kořeny a příběh mého otce Kurta Grolla
Při druhé návštěvě historičky Daniely Spenser v Malém Mehrinu se více zaměříme na osudy jejího otce Kurta Grolla, rodáka z Valašského Meziříčí. Budeme si povídat o jeho osudech a osudech jeho blízkých... Zeptáme se, jaké je to pátrat po historii vlastní rodiny, a zkusíme se zamyslet nad tím, jaké památky se stavějí a jaké nás nejvíce oslovují. Daniela Spenser při práci na knize *Rozpolcená doba, rozptýlené životy* (která vyšla také v angličtině a španělštině) narazila na téma dějin československých Židů a nyní se zabývá především „židovskými“ tématy a také tím, jak si je připomínat ve veřejném prostoru. Vstupné dobrovolné. Více: www.malymehrin.cz

3. 6. 17.00

ŠTETL, Přízová/Spálená
Synagogální architektura – vernisáž výstavy
Výstava představuje výběr diplomových projektů vzniklých na Fakultě stavební VUT v Brně pod vedením doc. Juraje Dulenčína, které se věnují návrhům nových synagog a židovských komunitních center v českých městech. Je instalována přímo na pozemku někdejší Velké synagogy a doplňuje venkovní výstavu *Brněnská synagoga v plamenech*, čímž otevírá další perspektivu na zaniklé místo. Více: www.stetl.cz

3. 8. 18.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14
Sigmund Freud: Židovské kořeny a kontext jeho průkopnické práce
Přednáška o slavném moravském rodákovi (1856–1939), průkopníkovi moderní psychologie a zakladateli psychoanalýzy, jehož 170. výročí narození jsme si připomněli 6. května. Přednáška Terezie Dubinové se soustředí na židovský kontext jeho života a práce. Vstupné dobrovolné. Více: www.malymehrin.cz

11. 6. 18.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14
O pohřebních rituálech a místech odpočinku významných moravských rabínů
Chaim Koči je předsedou Chevra kadiša ČR, působí jako rituální správce pohřebišť Židovské obce v Praze a jako duchovní Židovské obce v Karlových Varech. Jako představitel chasidského judaismu je určitě tím nejzasvěcenějším, kdo může o rituálech okolo posledních věcí člověka na tomto světě hovořit. K hrobům významných rabínů se každoročně sjíždějí stovky, možná tisíce ortodoxních věřících. Proč a na jaká místa Moravy, to je další z otázek, na které nám Chaim Koči pomůže nalézt odpověď. Vstupné dobrovolné. Více: www.malymehrin.cz

14. 6. 10.00, 14.00, 15.00

ŠTETL, Nezamyslova 27

Komentovaná prohlídka židovského hřbitova

Od svého založení v roce 1852 až do současnosti slouží židovský hřbitov v Brně-Žide-
nicích svému účelu. Na ploše tří hektarů je
zde k poslednímu odpočinku uloženo více
než 11 400 lidí. Pochováni jsou zde osobnosti
z oblasti politiky, kultury, vědy, hospodářství
a náboženství jako například rabíni Baruch
Placzek a Richard Feder, novinář Hierony-
mus Lorm, mecenáš Heinrich Gomperz,
herec Hugo Haas, primabalerína Alice Fla-
chová nebo psycholožka Věra Capponi. Více:
www.stetl.cz

17. 6. 18.00

Malý Mehrin, Vídeňská 14

O tom Benešovi

Nová kniha Pavla Kosatíka je určena široké
veřejnosti. Autor se domnívá, že se traumat
spojených s Benešovým jménem můžeme
zbavit, dávné chyby neopakovat a vytvořit
si k státu lepší vztah, než jsme podědili –
a snaží se proto o nový pohled na Beneše bez
předsudků. Součástí večera bude scénické
čtení z knihy v podání herce Jáchyma Šůry
s hudebním doprovodem. Knihu bude
možné na místě zakoupit. Pořad se koná
ve spolupráci s festivalem Meeting Brno
a Moravskou zemskou knihovnou. Více:
www.malymehrin.cz

21. 6. 10.00

ŠTETL, sraz na Janáčkově náměstí u sochy

Lišky Bystroušky

Komentovaná procházka po stopách rodiny Placzkových v Brně

Komentovaná procházka po stopách rodiny
Placzkových v Brně přibližuje příběh jedné
z významných rabínských rodin, která
zásadně ovlivnila duchovní i intelektuální
život moravského židovstva v 19. a na
počátku 20. století. Prostřednictvím kon-
krétních míst ve městě se otevírá vyprávění
o osobnostech, jejich působení i o širším
historickém kontextu. Trasa propojuje
paměť místa s osudy jednotlivých členů
rodiny a nabízí pohled na Brno jako prostor,
v němž se utvářela podoba moderní židovské
komunity. Více: www.stetl.cz

23. 6. 17.00

ŠTETL, Arnoldova vila, Drobného 229/26

Rabi Feder Superhero – rozloučení s výstavou

Pojďte se s námi rozloučit s výstavou
o tichém hrdinovi v modlitebním plášti!
Výstava přibližuje osobnost rabína Richarda
Federa, jedné z klíčových postav poválečné
obnovy židovské komunity v Brně, a sleduje
jeho životní příběh v kontextu dramatických
dějin 20. století. Výstavu představí její
kurátorky Barbora Dočkalová a Markéta Brh-
líková, historický kontext života a působení
Richarda Federa přiblíží historička Alena
Mikovcová. Více: www.stetl.cz

HRADEC KRÁLOVÉ

16. 6. 19.30

Klicperovo divadlo, Dlouhá 99/9

Kafka (Is Not Dead)

Autorská inscenace inspirovaná povídkami,
deníky a dopisy Franze Kafky sleduje mla-
dého vypravěče obklopeného postavami
z jeho skutečného i literárního světa.
S humorem, nadsázkou, groteskou i se zpě-
vem ukazuje, že Kafkovo dílo není jen „depka
pro intelektuály“, ale živý, hravý a stále
aktuální pohled do lidské duše. Režie: Marián
Amsler. Více: www.klicperovodivadlo.cz

PLZEŇ

9. 6. 19.00

Velká synagoga, sady Pětatřicátníků 11

XIV. ročník festivalu Procházky uměním

s Jitkou Hosprovou – Rondo Veneziano

Komorní orchestr Českého rozhlasu
představí svůj program propojující barokní
hudbu s filmovou v podání špičkových inter-
pretů. Více: www.zoplzen.cz

15. 6. 16.00

Rabínský dům, Palackého 3

Přednáška Ley Kreisingerové:

Jeruzalémský syndrom

Přednáška vás zavede do fascinujícího světa
jeruzalémského syndromu – tajemného
psychického fenoménu na pomezí nábo-
ženství, historie a psychologie. Společně se
podíváme na nejpodivnější skutečné příběhy
lidí, které Jeruzalém změnil, na atmosféru
města tří náboženství i na otázku, proč právě
toto místo dokáže v lidech probudit extrémní
duchovní prožitky. Více: www.zoplzen.cz

18. 6. 19.00

Stará synagoga, Smetanovy sady 80/5

Fascinující svět hudby – Massive Kathak

Tanečnice/herečka/hudebnice Anežka
Hessová a skladatel/multiinstrumentalista
Tomáš Reindl spolupracují již od roku 2002,
kdy společně studovali v indickém Váranasí.
Později vytvořili koncept Massive Kathak,
který nyní rozvíjejí a aktualizují. Potkává se
tu elektroakustická world music Omnionu
s osobitým stylem Anežky Hessové kom-
binující tradiční techniky tance kathak
s hereckým a hudebním projevem (zpěv,
akordeon). Více: www.zoplzen.cz

TEREZÍN

28. 5.–31. 12. 2026

Výstavní prostory IV. dvora Malé pevnosti,

Památník Terezín

Wedding Film – Pohlednice z Terezína

Památník Terezín vás zve na uměleckou
instalaci berlínských umělců Clary Taborda
a Petera Baera fotografií VŠECH terezínských
vrat a dveří pod názvem Pohlednice z Tere-
zína. Umělci vycházejí z myšlenky, že právě

dveře nejsou pouhým architektonickým
prvkem, ale jsou tichými svědky dějin,
symbolickou hranicí mezi různými světy.
Jsou místem nejenom příchodu a odchodu,
ale také místem rozhodování, naděje i stra-
chu. Hranicí mezi minulostí a přítomností,
mezi zapomenutím a připomínáním. Více:
www.pamatnik-terezin.cz/

3. 6.–31. 8. 2026

Předsálí kina Muzea ghetta, Památník Terezín

Výstava děl zaslanych do výtvarné soutěže

PT – Memoriálu Hany Greenfieldové

Památník Terezín ve spolupráci s Národním
pedagogickým muzeem a Knihovnou
J. A. Komenského a spolkem Open Eye
vyhlásil na rok 2026 XXX. ročník výtvarné
a II. ročník filmové soutěže – Memoriálu
Hany Greenfieldové se společným téma-
tem Nejsi jeden z nás! Účastníci soutěže
rozdělení do tří věkových kategorií se měli
zamyslet nad otázkou: Co to tehdy pro Židy
znamenalo a co to znamenalo pro vás? Více:
www.pamatnik-terezin.cz/

11. 6. 14.00

Předsálí kina Malé pevnosti, Památník
Terezín

Milá maminko! – Dopisnice z Terezína

(1943–1944) s uměleckými díly Inbar Chotzen

Výstava Liebe Mutti! představuje mimořádný
umělecký projekt izraelské výtvarnice
Inbar Chotzen, inspirovaný souborem
369 pohlednic, které její příbuzní posílali
v letech 1943–1944 z terezínského ghetta.
Více: www.pamatnik-terezin.cz/

13. 6. 14.00

Muzeum Malé pevnosti, Památník Terezín

Roudniční studenti v Malé pevnosti

Terezín – komentovaná prohlídka Terezína

Připomeneme si osud 84 studentů zatče-
ných gestapem přímo ve škole v roce 1942.
Projdeme místa jejich věznění a přiblížíme
jeden z největších zásahů proti středoško-
lákům v době okupace. Vstup volný. Více:
www.pamatnik-terezin.cz/

16. 6. 17.00

Kinosál Muzea ghetta, Památník Terezín

Romeo, Julie a tma / Filmový festival ZA HRADBY

Snímek režiséra Jiřího Weisse z roku 1959
byl natočený podle stejnojmenné knižní
předlohy Jana Otčenáška a citlivě propojuje
intimní příběh dospívající lásky s tíživou
atmosférou protektorátní Prahy v období
heydrichiády. Snímek vyniká komorní
atmosférou, civilním herectvím i působivou
černobílou kamerou, která podtrhuje napětí
a emocionalitu celého příběhu. Romeo, Julie
a tma dodnes zůstává silnou výpovědí o lid-
skosti, odvaze a o ztrátě nevinnosti v časech
pronásledování a války. Promítání proběhne
z původní filmové 35mm kopie. Vstup volný.
Více: www.pamatnik-terezin.cz/

OyKay.tv Letní četba

Doplňte a pošlete na info@oykay.tv

Sledujte a podpořte nás na oykay.tv, nebo bankovním účtu:

Zeleninový salát / סלט ירקות

Tímto jednoduchým salátem, neodmyslitelně spjatým s izraelským létem, uzavíráme roční cyklus receptů zástupkyně izraelského velvyslance v České republice Roni Abramson. Inspirací pro vznik ilustrací se staly blížící se 75. narozeniny její maminky Pniny. Roni pro ni vytvořila knihu se sedmdesáti pěti recepty, které v sobě nesou chuť a vzpomínku na domov.

Ingredience:

- okurky
- rajčata
- sůl
- citronová šťáva
- 1 lžice majonézy

Postup:

Zeleninu nakrájejte na malé kostičky, ochuťte, dobře promíchejte a podávejte.

AUTORKA RECEPTU A ILUSTRAČNÍ KRESBY
RONI ABRAMSON

Doporučený playlist:

Liad Broyde: The Transcreations

Roni vysvětluje, proč je pro ni tato ilustrace velmi osobní: „Tohle konkrétní zátiší jsem namalovala, protože jsem chtěla zachytit malý detail, který je součástí našeho života už dlouhá léta – dózu na sůl. Stojí v naší kuchyni desítky let a vždy byla určitým středobodem našeho rodinného života. Asi nemá žádnou velkou hodnotu, ale pro mě znamená spoustu vzácných vzpomínek na společné chvíle s rodinou.“

maskil

VĚSTNÍK MASKIL – registrace MK ČR č. E 14877.
Vydává židovská kongregace Bejt Simcha,
přidružený člen Federace židovských obcí v ČR,
Maiselova 18, 110 00 Praha 1,
IČO: 61385735.

Maskil vychází za laskavé podpory Ministerstva
kultury ČR, Nadačního fondu obětím holocaustu
(NFOH) a Evropské unie progresivního judaismu.

Podpořte časopis MASKIL!

Číslo účtu: 86-8959560207/0100

Variabilní symbol: 03

ŠÉFREDAKTORKA: Radka Lím Labendz

REDAKCE: Michal Spevák, Lubor Falteisek,
Jana Hanušková, Jasmin Carmel,
Anna Marie Vančurová.

REDAKČNÍ RADA: Jan Fingerland, Fedor Gál,
Tomáš Novotný, Pavlína Šulcová, Martin Šmok,
Pavel Vrátný.

KOREKTURY: Luděk Skok.

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA: Studio Designiq.

TISK: GRAFOTECHNA PLUS, s. r. o.

ISSN: 2570-6373 | E-MAIL: redakce@maskil.cz

Uzávěrka tohoto čísla 25. 5. 2026.